ÇOCUK ROMANLARI

KEMALETTİN TUĞCU

GÖÇMEN KIZI

ÜNLÜ ÇOCUK ROMANLARI DİZİSİ

KEMALETTİN TUĞCU

GÖÇMEN KIZI

Bu kitap Milli Eğitim Gençlik ve Spor Bakanlığının 16. Aralık 1985 tarih ve 2201 sayılı Tebliğler Dergisi'nde ilkokul 4 – 5. ile ortaokul 1 – 2. sınıflarına tavsiye edilmiştir.

ÖNLÜ KITABEVİ

Ankara caddesi Pamir han. No.54/8
Cağaloğlu-İstanbul
Tel: 512 06 02 - 512 08 19

Kasabadaki ortaokula yazıldım. İlk gün, ilk derste Türkçe hocamız hepimizi teker teker kaldırdı. Sıra bana gelince öğretmen sordu:

— Adın ne?

— Ergin,

— Soyadın?

— Gürcü.

— Gürcü ne demek?

— Gürcü, Gürcistanlı demekmiş.

— Neden bu soyadını almışsınız?

— Bilmiyorum efendim.

Bizim Urgancılar köyünden, benimle birlikte ortaokula gelen çocuklardan biri elini kaldırdı:

— Ben söyliyeyim mi öğretmenim?

Türkçe öğretmeni:

— Söyle bakalım, dedi. Ne var?

— Ergin bizim köydendir. Onun ailesi Göçmen.

— Peki göçmen olmak fena birşey mi?

Çocuk hiç çekinmeden:

— Gürcüler gâvurdur, dedi. Biz bunları hiç sevmeyiz.

Öğretmen kaşlarını çatıp:

— Bilmeden, aklın ermeden başkalarına hakaret etme, dedi.

Çocuk direndi:

— Bunlar gâvurdur öğretmenim. Bizim hoca söyledi.

— Kim sizin hoca?

— Köydeki mescidin hocası. Hem derin hocadır o. İdris Hoca.

— Sus, yerine otur.

Öğretmen bana tekrar sordu:

— Kaç yaşındasın?

— On ikiye bastım.

— Babanın adı?

— Bekir.

— Annenin adı?

— Feride.

— Onun da soyadı Gürcü mü?

— Evet.

— Neden bu soyadı almışlar?

— Annemin babası Mestan, Gürcistandan kaçarak Türkiye'ye gelmiş. Urgancılar köyüne yerleşmiş.

— Niçin kacıp gelmiş?

— Gürcistanda ermeniler dedeme baskı yapıyorlarmış. Dayanamamış, kaçmış gelmiş oradan.

Türkçe öğretmeni, beni yerime oturttuktan sonra sınıfa:

— Çocuklar, dedi. Anadolumuzun, Türkiye Cumhuriyetimizin dışında Rumeli'de, Kıbrıs'ta, Çin'de, Hindistan'da, daha bir çok memleyette yaşıyan Türkler vardır. Bunların hepsi müslümandır. Türkiye'yi anavatan olarak bilirler. Arkadaşınız Ergin'in de nüfus kâğıdında islâm olduğu, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olduğu belirtilmiş. Gürcistan'dan gelmekle kendisine iftira edilmesi çok yanlış bir davranıştır.

Urgancılar köyünden gelen çocuk:

— Öğretmenim, dedi. Bizim İdris Hoca bunlar gâvurdur, dedi. İdris hocadan daha mı iyi bileceksin?

Öğretmen epeyce kızdı ve:

— Zaten ne çıkarsa bu, kendilerini birşey zanneden yobaz hocalardan çıkar, dedi. Ergin'in adının yanına işaret edilmiş, çok iyi bir derece ile köydeki

ilkokulu bitirmiş. Ben senin babanı çağıracağım okula. Ya arkadaşına, böyle saçma düşüncelerle hakaret etmeği bırakırsın, yahut kendine başka bir okul bulursun.

— Öğretmenim, benim babam köyün muhtarı.

— Sus, otur yerine.

Ortaokulda ilk gün, ilk derste işte böyle bir olay geçti. O gün öğretmenleri ve okuyacağımız kitapları tanıdık. Kitapların bir kısmını aldık, olmayanları şehirden getireceklerdi.

Köyde, tek kat üzerine yapılmış olan okula karşılık, bu ortaokul iki katlı idi. Ikinci katta da öğretmenler ve müdür odası ve sınıflar vardı.

Kasabada, ineklerimizin sütünü, sütten çıkarılan yağı, peyniri ve köyde yetişen yemişleri satan bir dükkânımız vardı. Yanındaki dükkânda da iğne, yün, iplik, urgan, tarak, çatal, kaşık gibi şeyler satan ikinci bir dükkânımız vardı. Dükkânların üstündeki odalarda oturuyorduk. Bu odalar mutfak ve banyo çok güzel döşenmişti. Annem Urgancılar köyünden gelen Hamza Efendiye iki dükkânı da bırakıyordu. Bu adamın kızlarından biri de bizim evde anneme yardım ediyordu. Ayrıca yine köyümüzden bir ihtiyar kadın; Hanife teyze gelir, bizde kalır, yer, içer, bazı yardımlarda bulunurdu.

Ben eve gidince anneme sordum:

— Anne, köyden buraya gelen, Muhtarın oğlu Mustafa var ya? Gürcülerin gâvur olduklarını söylüyor.

Annem gözleri çok güzel, saçı beline kadar inen, yüzü bembeyaz ve çok güzel, çekik gözlü bir genç kadındı. Büyük babam Mestan Efendi onu kasabada ortayı okutmuş, daha da okutacakken ömrü tükenmişti. Dedem köyden hoşlanmamış, gelip bu kasaba-

ya yerleşmişti. Ama köyden Firdevs adında bir kadın almış, onun isteği üzerine köyde oturmağa başlamıştı. Ama tek atlı bir araba ile çok yakın olan kasabaya gelir gidermiş.

Annem beni dinledikten sonra:

— Oğlum, dedi. Gürcülerin içinde hıristiyanlar da vardır. Ama senin deden beş vakit namazında, tam bir müslümandı. Biz bütün Ramazan oruç tutardık. Deden Firdevs annemin ölümünden sonra Hac ibadetini yerine getirmek üzere çıktı, gitti. Bir daha kendisinden bir haber alamadık. Sen çoluk çocuk sözüne bakma. Zaten bu lakırdılar hep İdris Hoca'nın başının altından çıkıyor.

Annem, Urgancılar köyü kadınlarına hiç benzemezdi. İri ve çekik çekik gözleri vardı. Hanife teyze onu ne zaman görse:

— Gürcüüüüüüü, yine çekmişsin gözlerine kuyruklu sürmeleri, derdi.

Annem hiç süslenmezdi. Yalnız saçlarını uzun uzun tarar, haftada bir iki defa yıkanır, çok temiz giyinirdi. Köyde onu güzelliği yüzünden çekemezlerdi. Babam köydeyken hastalanmış ve ben daha kucak çocuğu iken ölmüş, bütün işler annemin başına kalmış. Ama annem becerikli, akıllı bir kadınmış.

Köydeki ilkokulda, çocuklar beni hep Gürcü diye çağırırlardı. Benimle arkadaş olmayı sevmez ve beni oyunlarına almazlardı.

Fakat öğretmenler beni sever ve beni sık sık derse kaldırırlardı. Ben okula gitmediğim boş zamanlarda evde kalır ve bahçemizde oynardım. Annem Feride bana çok düşkündü. Biraz sesimi duymasa, gözlerinden uzakta kalsam, bana seslenirdi.

Babam Bekir Efendi annemi çok severdi. Dedem ve ninem öldükten sonra evi geçindirebilmek için şu-

nun bunun tarlasında çalışmağa başlamıştı. İlk zamanlarda yiyecek ve giyecek sıkıntısı çektiğimizi bilirim.

Bazen, Hanife teyze bir çaputa, ya da bir kâğıt parçasına sardığı bir börek parçasını, bir bağdan topladığı, ya da kendisine verdikleri üzümleri, iri ve tatlı erikleri, cevizleri bize getirir, anneme verir:

— Gürcü, al gız, sana gettim, derdi.

Annem de beni bulur getirilen ne ise çoğunu bana yedirirdi. Bu Hanife Teyze kimsesiz bir kadındı. Köyde ebelik yapardı. İki göz kerpiçten bir evi, evinin önünde bir iki ağacı olan bahçesi vardır.

Urgancılar köyünde onu sevmezlerdi, ama sayarlardı. Ondan herkes çekinirdi. Gün geçmezdi ki bir kadın ona gitmesin de kendini yoklatmasın. Gebelikten iyi anlardı. Kasabadan ebe ve hekim getirten zenginler bile ona da haber salar, onun da yardımını isterlerdi.

Şimdi asker ocağına gitmiş nice delikanlılar, çocuk sahibi olmuş kızlar vardı ki onlar Hanife teyzenin elinde doğmuştu. Epeyce kalabalık olan köyde onu darıltmak istemezlerdi. Sevgileri, saygıları, ona muhtaç olmalarından ileri gelirdi.

Kasaba ile köyün arası azdır. Tepeye çıkınca insan bağırsa sesini duyurur. Köyde olduğumuz geceler, rüzgâr yoksa, kasabadaki otomobil, ya da otobüslerin seslerini duyarız.

Köyün çocukları, kasabadaki ortaokula gittikleri halde köyde oturur, erkence kalkıp kasabaya yürüyerek gelir, akşamları da üçü beşi birleşerek güle oynaya köye giderlerdi.

Bu çocuklar beni aralarında istemedikleri için annem kasabaya inmişti. Köyde evimiz döşeli, dayalı duruyordu.

Ben, daha okula başlamadan, çok sıkıntı içine düşmüştük. Köyde kendisine iş vermedikleri için şehirde çalışmak için evden ayrılan babam, yol yapımında çalışırken bir yarmadan düşmüş, başını taşlara çarpmış ve ölmüştü.

Tarla yüzü görmeyen, ayağını çarığa sokmayan anam, el elde, baş başta kalmıştı. Dul kalan bu kadına yakın komşuları ilgi göstermemişti.

Daha sonra, anamın eli genişlemiş, bağa baktırmış, inek satın almış, Hamza efendiyi tutmuştu. Dedemden kalan evin damı doldu, anbarlar doldu, hayvanlar birken iki, iki iken beş oldular. Elin tarlasında cılız ekinler kavrulup kalırken bizim tarlamızda bele kadar ekin olurdu.

Babam Urgancı köylüleri ile çok çekişmişti. Benim dedem evinde beş vakit namaz kılarken, tertemiz bir müslümanken, İdris Hoca ona kulp takmıştı. Bu köyde barınmamızı istememişti.

Genç denilecek yaşta köye gelip yerleşen dedem köyden Firdevs hanımla evlenmişti. Urgancının köylüleri bu nedenle nineme de düşman olmuşlardı. İlk zamanlarda ona bir ağızdan: «Gavura vardı, soysuz karı» derlermiş.

Aslında dedem Fidervs hanıma kasabada belediye nikâhı yaptırmış. Düşmanlık buradan başlıyor. Onlar evlenmişler de İdris hocaya nikâh duası yaptırmamışlar.

Ben Hanife teyzeden duyardım. Bu İdris Hoca köylüye kendisini derin bir hoca olarak tanıtmış. Çoğunun okuyup yazması olmayan köylüler, onun arapça olarak okuduğu, yalan yanlış duayı ses etmeden dinlerlermiş.

İdris Hoca uydurur, uydurur, okuduklarına mâ-

nâ verirmiş. Anlayan, birşey bilen yok ya, uydur uydur söyle.

Daha ilk zamanında, köyün mescidine gidip Cuma namazına duran dedem Mestan Efendi, Hoca yine böyle uydurma bir vaaz verirken ayağa kalkmış :

— İdris Efendi, cahil köylüleri bulmuş kandırıyorsun, senin ne okuduğundan haberin var, ne de söylediğinden. Günaha girme, diye bağırmış.

İdris Hoca ayağa kalkarak avaz avaz, tükrüklerini saçarak, gözleri yuvalarından dışarı uğrayarak boynunun damarları oklava gibi şişerek bağırmağa başlamış.

— Gâvur, gâvur, ermeni dönmesi, çık bizim mübarek mescidimizden. Yoksa seni parça parça ederiz.

Mestan Efendi yeni evli imiş, kayınbabası Ali Efendi onun koluna girmiş ve onu mescitten çıkarmış.

Daha sonra annem dünyaya gelmiş, büyümüş, okula yazdırılmış. Muhtar kalkmış, okula giderek:

— Gürcünün kızını okula alma, demiş. Onlar Ermenidir.

Başöğretmen muhtarı bir köşeye çekerek, bu memleketin böyle yobazlardan neler çektiğini, onların yüzünden ne gençlerin yuvarlanıp gittiğini anlatmış ve aklımda kaldığına göre şöyle demiş:

— İdris Hoca kara cahilin biri. Onun küflü kafasından çıkan her fikir, her söz iğrençtir. Doğru dürüst Kuran okumasını bilmiyor. Bulmuş cahil insanları, kendisini bilgin gösteriyor. Acırım sana ki

bu köyün muhtarı olduğun halde bu herife inanıyorsun. İdris ancak ölü yıkayıcıdır. Onu bile beceremez.

Muhtar biraz bozulmuş. Zaten başöğretmen kasabadan gelen maarif memuru ile nahiye müdürüne de şikâyette bulunmuş. Bunlar cuma günü mescide girerek köylülerin arasına karışmışlar. İdris Hocanın saçmalarını dinlemişler. Nahiye Müdürü:

— İdris Hoca, diye bağırmış. Sen ne anlatıp duruyorsun. Senin okuduğundan haberin yok.

İdris Hoca bu, boş dururmu:

— Behey zındık, diye bağırmış. Sen benim hutbemi kesecek adam mısın? Defol bu Müslümanların içinden. Yoksa parçalatırım seni.

O okşam köye iki jandarma gelip İdris Efendiye çalyaka kasabaya götürmüşler. İki gün, iki gece bir yere kapatmışlar. Hoca epeyce korku geçirmiş ve köye bitkin bir halde dönmüş.

Köylüler çevresini sarıp hatırını sorunca:

— Olur böyle şeyler, demiş. Din uğrunda hocaların başına herşey gelir.

İdris Hoca her olayı kendisini yükseltmek için evirip çevirmeği beceriyormuş. Muhtar bir iş için Mestan Efendinin evine gittiği zaman onu Kuran okurken görmüş, okadar güzel, okadar anlıyarak, inanarak okuyormuş ki Muhtar da şaşırmış.

Mestan Efendi, Firdevs hanım, sonra babam Bekir Efendi sıkıntı içinde yaşamışlar ve sıkıntı içinde ölmüşler. Arkalarında hiçbir mal ve hayvan bırakmamışlar.

Annem nereden para buldu da hayvanları, kasabada, dedemin çalıştığı iki dükkânı ve onun üze-

rindeki odaları satın aldı? Bunu ben bilmiyorum. Hanife Teyze:

— Veren Allah verir, diyordu. Sen doğruluktan ayrılma Gürcü.

Annem güzelliği kadar iyi huylara da sahip. Köy çocukları, kızlar onun insana bakan güzel gözlerinden gözlerini ayıramazlar. Köyde doğmuş, köyde büyümüş ve köyde evlenmiştir. Onun tatlı sesi, güzel gözleri beraber okuduğu arkadaşlarını büyülemiş gibidir. Biribirlerinden çekinerek onu görmeğe gider, ararlar. O çok bilgili ve eli hünerlidir.

Arkadaşları okuduklarını hemen unutmuşlardır, ama o kasabada ortaokula da gitmiştir. Evinde okunacak kitaplar vardır. Boş vakitlerinde okur, kendisine mektup yazdırmağa gelenleri güleryüzle karşılar, ikramcıdır, hatırlarını alır ve daima gelenleri memnun olarak yollar.

Annemin eli genişleyip gelenlere daha fazla ikramda bulunmak yolunu bulunca köydeki saygınlığı artmıştı. Okulu yardımda bulunuyordu. Kasabaya gelip de evine uğrayanları hoşlukla karşılıyordu.

Daha ben köydeki ilkokuldayken, bir yıl hiç yağmur yağmamış ekinler kavrulmuş, hayvanlara yedirilecek ot bile bulunamamıştı.

Yardım istemeğe gelenlere annem:

— Kollarınızda şakır şakır bilezikler var, boyunlarınızda sıra sıra altınlar var. İki altın bozdursanız bu kıtlığı atlatırsınız. Benim gibi bir Gürcüden ne kadar yardım olur ki demiş.

Anlayan anlamış, anlamayan suratını asıp gitmiş.

Urgancılar köyü ile annemin arası hiç iyi değil. Çünkü annem Gürcü kızı. Bu köyde Gürcüleri dinsiz olarak bilirler. Bunu da İdris Hoca uydurmuş. Bu yüzden annemin babası mescitten ayağını çekmiş. İdris Hoca :

— Görüyorsunuz ya Ermeniyi, dermiş. Bir de Müslümanım der. Üç cuma namazı camiye gelmeyen Müslüman imânsızdır. Bu adamın hiç uğradığı yok.

Dedemin ve anamla evlendiği için babamın köyde çektikleri sıkıntı çok büyük olmuş. Onların ölümünden sonra annem hayvan almış, yem almış, tohum almış, işini yoluna koymuş..Yıldan yıla da geliri artmış, köyün en zengini aşamasına ulaşmış.

Annem, köye göre bilgili ve becerili kadın. Köyde kıtlık olunca, hayvanlar salgın hastalıktan düşüp düşüp ölünce annemin malları göze batmağa başlamış.

Muhtar vilayete kadar giderek yardım istemiş. Köye şehirden adamlar gelmiş, okulda toplantı yapılmış. Annemi de çağırmışlar.

Zenginler parası olmayanlara yardım etsinlermiş.

Annem çıkmış ortaya:

— Bunların evlerine girin, sandıklarına bakın, karılarının takım takım altın bilezikleri, alınlıkları, boyunlarına taktıkları altın paralar var. Ne diye yardım istiyorlar? Bir iki altın bozdurup sıkıntılarını savsınlar. Fakat hayır, bunların hepsi tenbeldir, hepsi sırt üstü yatar, devlet babadan yardım beklerler. Dağ tepesine köy kurarlar, devlet babadan yol, su

isterler. Hastalık gelir, hayvanlar kırılır, hayvanlarını aşılatmazlar. İsterler ki veterinerler ayaklarına gelsin.

Şehirden gelenler, öğretmenler şaşıp kalmışlar. Annem gelenlere:

— Bunlara acıdıkça, yardım ettikçe gevşerler, demiş. İdris Hoca gibi bir cahil softanın peşine takılır, yalnız kendilerini değil, hastalanan hayvanlarını da okuturlar. Bir imam nikâhıdır tutturmuşlar. Biz babalarımızdan böyle gördük derler. Ama babalarını adını bile bilmediği şarapları, bağlardaki kuzu çevirmeleriyle bol bol içerler. Hepsinin ayağından çarık çıkmış, dört parmak topuklu ayakkabı giymeğe başlamışlardır. Ama inatları, kafaları değişmez.

Annem bütün bunları söylemiş, söylemiş, sonra da evine gelmiş. O günden sonra köylüler anneme daha da düşman olmuşlar. Eğer Hanife Teyze hemen her gün bizde olmasa akla gelmedik fenalığı yaparlar.

Ama onların içinde, askerden dönen, şehir, kasaba görmüş gençler de var. Bunlar ailelerinin bu kalın kafalılıkları yüzünden kaçıp şehirlerde çalışmağa gidiyor, şehirlerden evleniyorlar.

Biz, Cuma akşamı kasabadan ayrılıp köye gidiyorduk. Cumartesi ve Pazar gününü köyde geçiriyor, pazartesi sabahı erkenden kasabaya geliyorduk.

Bir gün evvelden hazırlanan tereyağı, süt peynir sabahleyin arabaya konur ve biz yola çıkardık.

Yol düz ve rahattı. Kasabaya gitmek isteyen çocuklu bir kadın veya yaşlı bir teyze için annem ses-

lenir, arabayı durdurup onu yanına alırdı. Köylü kadınlar annemi sesinden tanırlardı. Arabaya binince:

— Yine ceylanlığın var üstünde Gürcü, derlerdi. Çekmişsin sürmeleri.

Annemin çekik ve kuyruklu gözlerine hepsi hayrandı.

Gürcü, derlerdi. Tüm Gürcülerin gözleri böyle mi olur?

Annem gülerdi:

— Ben bu köyde doğdum. Annem Firdevs sizin köylünüzdür. Ben Gürcistanı bilmem ki Gürcülerin nasıl olduğunu bileyim.

— Anam, senin baban Mestan Efendi de böyle güzel gözlüydü, diyorlardı.

Benim arkadaşım buzağılar ve danalardı. Bu sessiz, kibirsiz arkadaşlarla şakalaşır, oynardım. Daha küçükken birbirimizi kovalardık. İnekler benim çocuk olduğumu bilir, huysuzluk etmezlerdi.

Koskoca inekleri evimizin önündeki yola çıkartıp, kenarlardaki otları yedirmekten çok haşlanırdım. Koskoca hayvanlar benim istediğim yere giderlerdi.

Kasabadaki okula yazıldığım sırada kendimi mutlu buluyordum. Hava yağışlı rüzgârlı da olsa çabucak gidiyorduk. Araba toprak yolda kayıp giderdi.

Kaç defa annem bana:

— Ergin, dedi. Bu yolları görüyorsun ya? Benim babam korudan kök çıkartır, eşeğe yükler, kasabaya götürüp satardı. Köyde de oduna ve kütüğe ihtiyaç vardı, ama babam Gürcü diye ondan almazlardı.

Annem bu yüzden çok sinirli ve biraz da kinliydi:

— Babama iş vermezlerdi. Kahveye girip köylülerle oturamazdı. Fakat bilgili bir insandı. Çok güzel sesi vardı. Açık pencerenin önünde sesli olarak Kuran okurdu. O Kuran okurken yoldan geçenler durup dinlerlerdi. Köyde birisi onun verdiği selamı alsa bu adamın bir süre yüzüne bakmazlardı. Ama delikanlılar babamı severlerdi. Güzel saz da çalardı. Bir kuzu çevirmesi yapar, yiyenlerin tadı damaklarında kalırdı.

Annem içini çekiyordu:

— Ben babanla evlendim. Babanı da kötülediler. Köyde kız kalmamıştı da kalkıp bir gürcü kızı aldı dediler. Muhtar okula gitmeme bile karşı çıktı. Benim için Ermeni kızıdır diye iftira ediyordu. Tabii onun birşeyden haberi yok. Bunu ortaya atan İdris hoca.

Anası öldüğü zaman bu İdris hoca onun cenazesini kaldırmamış. «Ben papaz değilim» demiş. Hamza gitmiş kasabadan bir hoca bulup getirmiş. Annemin annesini mezarlıkta, uzakça bir yere gömmüşler.

— Anne, bu köyde ne diye duracağız, varıp gidelim, dedim.

— Hayır, dedi annem. Burada bu cahil insanlarla savaşımız var! Meydanı İdris hocaya bırakıp kaçamayız.

Annem okul çocukları için defter, kalem, silgi gibi şeyler getirirdi okula. Öğretmenler kendisini çok seviyorlardı. Öğretmen hanımları sık sık bizim eve geliyorlardı.

Annem bu kadınları, öğretmenleri ve köyde ken-

disine el açan bazı yaşlı kadınlarla Hanife Teyzeyi kazanmıştı.

Urgancılar köyünün kadınları gibi kara bürgülerle gezmezdi annem. Evden ayrılacağı sırada ayağına bir pantolon ve sırtına bir ceket giyerdi. İskarpinleri vardı. Başını bir eşarpla örterdi. Saçları yarı yarıya dışarıda kalırdı. Köydeki kızlar onu taklide özeniyorlardı. Bu yüzden gençlerle ihtiyarlar arasında devamlı bir sürtüşme vardı.

Kasaba bana daha eğlenceli geldi. Okulda başka başka öğretmenden ders görüyordum. Dükkânlarımızın üstündeki odalar caddeye bakıyordu. Pazar kurulur, durmadan insanlar ve araçlar geçerdi.

Bir gün, bir belediye memuru dükkâna girdi. Orada annem çalışıyordu. Dükkânda iğne, iplik, dantela kukası, yüksük, tığ, kurdele firkete tarak gibi birçok şey satıyordu. Memur anneme belediyeden izinli olup olmadığını sordu. Annem her iki dükkânın da belgelerini gösterdi. Memur bunları inceledikten sonra:

— Bu dükkânları açmak için sermayeyi nerede buldunuz? dedi.

Annem:

— Ben Bekir efendinin eşiyim, dedi. Kocamın anası, babası evlendiğimiz zaman bana biraz altın hediye etmişlerdi. Zaten babam son zamanlarda köylerden gelen süt ürünlerini ve meyvaları satardı bu dükkânda. Ben kasabadaki sarrafa altınlarımı bozdurdum. Geçinmek için sermaye yaptım.

Memur:

— Bir iki altın bukadar zengin bir çeşit getirdi mi size? dedi.

Annem:

— Önce iki inek aldım, dedi. Bu hayvanların süt-

leri, verdikleri yavruları bizi kalkındırdı. Biraz da toprağımız vardır.

— Teşekür ederim Feride Hanım. Şimdi hayli zengin bir hanımsınız da köye neden yardım etmiyorsunuz?

Annem:

— Bakınız, dedi. Babam bu köye göçmen olarak geldi. Bilgili, çok güzel Kuran okuyan bir insandı. İdris Hoca ona düşman oldu. Çünkü kendisi cahil ve yalan yanlış Kuran okuyan bir zavallı. Ama köylüyü kandırmasını biliyor. Babama iş vermedi bu köy. Adamcağız ta korulardan buraya kök getirir satardı. Fakir bir ailenin kızını aldı. Senelerce ıstırap çekti bu köyde. Hıristiyan dediler, Ermeni dediler. Bekir Efendi benimle evlendiği zaman köylü ona da düşman oldu. Gürcü kızı aldı diye. Ben okula yardım ediyorum. Kapıma gelenleri boş çevirmiyorum. Fakat ardı arkası kesilmeden benimle uğraşan diğer köylülere elimi uzatamam. Zaten onlar buna layık değildirler. Buraya, kaymakamlığa gelir, belediyeye gelir, yalvarırlar, yardım isterler. Ama evlerinde, karılarının sandıklarında altın bilezikler, beşi biryerde altınlar çoktur. O fakir denenlerin her birinde ikiyüz - üçyüz bin liralık altın vardır.

— Sizce bütün köyler böyle mi?

Annem memur beyin bu sorusuna:

— Ben yalnız Urgancılar köyünü biliyorum, dedi. Bu köyde büyük bir mikrop vardır, İdris hoca. Çocukların aşılatılmasına engel olur. Bu nedenle her yıl pek çok yavrucak ölür gider, küçük küçük mezarlar görürsünüz. Bunlar da çabucak silinir toprak düzlenir. Ana baba yeni yeni yavrular dünyaya getirmekten âciz değildir. Her ailede beş altı çocuk bulunur. Bir ikisi kırılmış, ölmüş, ne zarar.

— Neden aşılatmazlar bu çocukları?

— İdris hoca onlara daima ihtar eder. «Allahın işine karışmayınız,» der. «Hastalık da Allahtandır. Aşı vurdurmakla Allaha karşı geliyorsunuz.»

Annem işte her fırsatta İdriş hocayı böylece kötülüyor ve köyü onun kaba sofuluğundan kurtarmak istiyordu.

Muhtar İsmail Efendi, kasabaya inerken annemin arabasından yararlanırdı. Hamza Efendiye akşamdan haber salar ve «Kasabaya ineceğim, sabahleyin benim eve gelsin» dermiş. Adamcağız anneme:

— İsmail ağa bana iyi bir iş bulacakmış, demişti.

Annem sordu:

— Nası iş, nerede?

— Üç beş koyunu, iki ineği var. Onlara bakacağım, tarlaların da idaresini bana verecek.

Anem:

— Haydi hayırlısı, ne zaman ayrılıyorsun?

Dediği zaman Hamza Efendi:

— Hanımabla, ben bu İsmail'in ne olduğunu bilirim, demişti. Beni buradan ayartıp açıkta bırakacak.

Sonra anlatmıştı:

— Bu akşam yine oğlu Mustafa ile haber salmış. Sabahleyin evlerinin önüne varıp ikisini de alacakmışım.» Gideceğiniz varsa gelin, kahvenin önünden geçerken sizi alırım.» dedim. Adam buna çok içerlemiş. «Bugüne bugün köyün muhtarıymış. büyük, küçük tanımak, saygılı olmak gerekirmiş. Yokea... Fena edermiş adamı.»

Annemi kasabada da çok tutuyorlardı. Kendisi-

ne takılan isimden faydalanarak küçük mağazasının tabelasına «Gürcü Kızı» adını yazdırmıştı. Annem artık yalnız köyün ihtiyaçlarına göre satış yapmıyordu. Şehirden daha zengin çeşitler, bazı basmalar, örtüler, biblolar, mecmua ve romanlar getirtiyordu.

Kasabada böyle şeyler yoktu. Birçok memur ve subay ailesi dükkânın önünde durup içerisini seyrediyor, çoğu birşeyler alıyordu.

Cumartesi ve pazar günleri bizim dinlenme günümüzdü. Ama bu iki gün ve iki gecede daha fazla yoruluyorduk. Kıştı ama yine de süt, peynir, yağ işi vardı. Bu tatil günlerimizde öğretmen aileleri bizi bırakmıyorlardı. Bu arada, Urgancılar köyünden gelenler de vardı.

Annemin bilgili ve çok uyanık olması köydeki yeni evlileri kendisine çekiyordu. Ailelerinin karşı koymasına bakmadan anneme geliyorlardı.

İdris hoca aneme karşı nasıl bir takım suçlamalarda bulunursa, annem de bu cahil adam için elinden gelen yermeyi yapıyordu.

O kış, bir bayram günü, köyde bulunan jandarma teğmeni bayram namazında hocanın saçma sapan vaazlarını işitmiş ve:

— Bana bak Hoca, diye bağırmış. Bilmediğin işe karışma. Sen ölü yıkamaktan başka bir işe yaramazsın.

Sonra muhtara da tembih etmişti:

— Bu adamın birşeyden anladığı yok. Bilir bilmez hepinizi günaha sokuyor. Müftüye haber vereceğim.

İdris Hocanın etekleri tutuşmuş. Öyle ya. Onu köyden kovalamak müftünün elinde. Böyle yağlı ka-

pıyı bir daha nerede bulacak. Ona kasaba ve şehirlerde cami bile süpürttürmezler.

Ortaokulun son sınıfına geçmiştim. Onüç yaşımı bitiriyordum. İnce yapılı, narin, herhalde yaşıtlarım arasında akıllı bir gençtim.

Ortaokulu zar zor okumağa çalışan köylülerim vardı. Muhtar İsmail efendinin oğlu Mustafa iki sene üst üste altıncı sınıfta kalınca okuldan çekilmişti. Artık sabahları bizimle birlikte kasabaya inmiyordu. Kendisine rastladığım zaman bana şöyle dedi:

— Sen ortaokula kulak asma. Okuyup yazmayı biliyorum, köyde bana yeter. Eh bir de dinimi diyanetimi öğrensem olmaz mı?

— Bunun için ne yapacaksın? dedim.

— İdris Hoca ne güne duruyor, dedi.

— Bana bak Mustafa, dedim. Ben dinlemedim ama işitiyorum. Bu yobaz hoca dünyanın hâlâ bir öküzün boynuzunun üstünde durduğunu anlatıyormuş.

Mustafa kurnaz bir köylü gibi bir gözünü kırparak sırıttı:

— Ya nirde dururmuş? İdris Hocadan iyi mi bileceksin?

— Mustafa, sen bildiğinden şaşma. İlkokulda hepsini okudun. Üstelik kasabadaki Müftünün bu İdris Hocayı vaaz vermekten menettiğini de unutma.

— Müftü kendi işine baksın. Burası bizim köy.

Eeee, Allahtan olacak. Vaaz vermekten yasaklanan İdris Hoca din dersi, Kuran dersi vermeğe kalkmış. Birgün kahvede oturanlar mescitten çığlıklar geldiğini duymuşlar. Koşmuşlar mescide. Ka-

pı içeriden sürgülü. Pencereden bakmışlar, İdris hoca muhtarın küçük kızına saldırıyor, kızcağız bağırarak mescidin içinde dolanıp duruyor.

Kapıya yüklenip giriyorlar, İdris Hoca soluk soluğa, üstelik mescidin içinde don paça. Kıza gelince şalvarı çekilmiş ayağından, saçı başı dağılmış, sırtına giydikleri yırtılmış.

Askerden yeni gelmiş olan bir delikanlı, işin su götürür tarafı, iler tutar yeri olmadığını anlar, çalyaka hocayı yıkar yere, o kalın enseli, yağlı adamı alır ayağının altına. Anlattıklarına göre İdris hoca:

— Dünyada iman sahibi kalmadı mı? Ümmeti Muhammet, neredesiniz?

Diye bağırıp durmuş.

Hocaya böyle bir alçaklığı konduramayanlar kızın «Kuran dersi verecekti, beni aralığa çekti, üstüme saldırdı» diye anlatınca Muhtar da deliye dönmüş. Herifi çalyaka kasabaya götürmüşler. Hoca «Bana iftira ediyorlar. Bu işler Gürcü kızının başının altından çıkıyor» diye ortalığı ayağa kaldırmak istemiş. Ama muhtarla bir iki ihtiyar, Hocanın nasıl bir sinsi olduğunu anlatmışlar. İdris hocayı şehre götürmüşler. Müftü de Hoca Ali Efendiyi Urgancılar köyüne yollamış.

Muhtar İsmail Efendi utancından kimsenin yüzüne bakamıyordu. Kimsesiz bir adam olan Ali Hoca hakikaten tok gözlü, kanaatkâr, Müslüman bir adamdı. Köyü dolaşırken bize de uğradı. Anlattığına göre ilkokul öğretmenliği yapmış. Emekliye ayrılınca köy hocalığına başlamış. Ufak bir emekli aylığı da varmış.

İşte bu tatil ayları sırasındaydı. Hamza Efendi ile kasabaya gitmiş, yaya olarak dönmüştüm. Eve

yaklaştığım zaman Hanife teyzenin mutfakta, anneme:

— Kız Gürcü, dediğini duydum. Ne diye azarladın oğlanı?

Annem ağlamaklı bir sesle:

— Teyze, dedi, ben daha kalkmadan gelip yanıma yatmak istiyor.

— E, ne var bunda? Anası değil misin?

— Teyze, bu artık delikanlı oluyor. Ayıp değil mi?

Gız Gürcü, ana ile oğul arasında ayıp mı olurmuş? Bu oğlanı sen doğurmadın mı? Sen bu oğlanı temizleyip paylamadın mı?

— Çocuktu, bebeydi o zaman.

— Bana bak Gürcü. Çocuk her çağda çocuktur. Seksen yaşına da varsa değişmez.

— Ne bileyim anacığım, çekiniyorum işte.

— Hadi, hadi delilik etme. Bunca yıldan sonra ortalığı karıştırma. Allahın emaneti değil mi bu oğlan?

— Elimden geldiğince bakıyorum anam. Benim de kimsem yok.

— Bana bak, Gürcü. Bu oğlan sana dirlik getirdi, mal getirdi. Yoksa sen de çarığı çekip elin tarlasında başak toplamağa, koz sopalamağa varacaktın. Başına bir devlet kuşu konmuş, aklına Naileyi getir.

Ben bu konuşmayı daha fazla duymadım. Anamın benden şikâyetçi olacağını hiç aklıma getirmemiştim.

İçeriye girdim, hiç duymadığım bu adın sahibini sordum:

— Anne, Naile kimdir?

Annemin yüzü kıpkırmızı kesildi. Dudakları titriyordu. Hanife Teyze:

Hanife teyzenin anneme: — Kız Gürcü dediğini duydum. Ne diye azarladın oğlanı?

— Gız Gürcü, diye seslendi. Var iki yudum su iç. Her şeyi tasa etme kendine.

Sonra bana döndü:

— Oğul, dedi. Naile, ananın yaşıtı bir kızdı. Öldü gitti zavallı. Onu aklına koymuş şimdi. Sen kasabaya gittin geldin demek. Arabayı nettin?

— Yürüyerek geldim, dedim. Bugün güneş yok, yol rahat.

— İyi emme hani alacakların nerde kaldı?

— Hamza arabayla getirecek. '

— Eyi bari, eee? Aç mısın?

— Kasabada bir şeyler yedim ama yol acıktırdı beni.

— Bak börek açtım. Daha sıcak durur, sen var urbanı çıkar, avluya çık, ben sana getiririm.

Odaya girerken annemi gördüm. Başını kapının çerçevesine dayamıştı. Yüzüne teker teker yaşlar iniyordu. İçimden bir kaynama duydum. Koştum yanına. Sarıldım koluna:

— Annem ne oldun? diye bağırdım.

— Hiç, dedi. Birşeyim yok.

— Niye ağlıyorsun anne?

— İnsan bu, ağlamaz mı?

— Anam bir acın, ağrın var da benden mi saklıyorsun?

Annem elini başımın üstüne koydu. İçini çekti:

— Hamdolsun birşeyim yok, dedi. Nem olacak ki? Bir sen varsın, bir de ben. Teyze de Allah razı olsun bizimle oturuyor.

— Anne, malımız var, ağaçlarımız var, tarlalarımız var, ineklerimiz var, paramız var, sırasında kapımızda iki üç adam daha çalıştırıyoruz. Durup dururken ağlayacak ne oldu ki?

Hanife Teyze mutfaktan çıkıp yanımıza geldi:

— Oğul Ergin, dedi. Sen urbanı çıkar da avluluya var. Kuyuda soğumuş ayran da var böreğin yanında. Sen anamı kendi haline ko. O çocuk değil. Ne anası kaldı, ne babası, ne de kocası. Aklına gelmez mi bunlar. Varsın ağlasın.

— Teyze ben kıyamam anama.

— Bilirim aslanım, bilirim.

Annem bana o güne kadar Naile adında bir arkadaşı olduğundan söz etmemişti. Hemen hemen köydeki bütün yaşıtlarını tanırdım. Anaları, babaları, kocaları razı olmasalar bile yine annemi sever, gelip yoklarlardı.

Bir aralık Hanife Teyzeye gizlice sordum. Kaşlarını çattı:

— Oğul, dedi. Ölenlerle ölünmez. İnsan yaşadığı kadar gülüp söyleyecek şeyler aramalı. Naile talihsiz bir kadındı. Öldü, gitti.

— Ben onun mezarını köyün mezarlığında görmedim.

— O kasabada öldü. Hasan'dı kocası, zengin adamdı. Komşu köyden gelip almıştı Naileyi. Bırak gayri ölüleri de kabirlerinde rahat yatsınlar. Annene de hiçbir şey sorma.

Bu olayın üstünden ancak bir iki gün geçmişti. Bir sabah araba ile kasabaya gitmeye kalktık. Annem Hanife Teyzeyi de almıştı. Kasabaya giderken, yolun solunda adam boyu duvar vardır. Bu duvarın ardından servilerin dikildiği görülür. Dal budak salmayan, yemyeşil ince, uzun serviler.

Annem:

— Hamza Efendi, dedi. Arabayı sola yanaştır, mezarlığa gideceğiz.

Hamza Efendi, dizginlere asıldı. Araba durunca:

— Hayrola Hanımabla„ dedi. Rüyana mı girdiler?

— Öyle birşeyler, dedi annem.

Araba, duvarın kenarına dayanmıştı. Annem, Hanife Teyze, ben indik. Biraz yürüdük, kapısı ortadan kaybolmuş bir duvar aralığından içeriye girdik. Burası hayli kalabalık ve oldukça karanlık bir mezarlıktı. Belki kasabadaki evlerden, insanlardan daha fazla mezar tepeciği vardı burada.

Yerler kozalak ve servi yaprağı kırıntıları içindeydi. Duvarın yanındaki kulübeden ihtiyar bir adam çıktı. Bize doğru geliyordu. Daha ileride, iki kişi mezar kazıyorlardı.

Gelen ihtiyar:

— Cenazenin sahibi misiniz? dedi.

Hanife Teyze:

— Yok, dedi. Biz yoklamağa geldik.

Adam sordu:

— Kimlerden oluyorsunuz?

Hanife Teyze:

— Sen beni tanımadın mı Musa dayı? dedi.

Adam telaşla:

— Seni bilmeyen var mı Hanife abla, dedi. Ben hangi mezarı yoklayacaksınız, diye sorduydum?

Annem:

— Naileye iyi bakıyor musun? dedi.

Çantasından bir yüz liralık çıkarttı, uzattı. Adam:

— Bakmam mı? dedi. Şehittir o. Mışıl mışıl uyur. Durağı cennettir onun. Erkeği yanı başında.

Yavaş yavaş yürüdük. İleride, etrafı tuğla ile çevrilmiş bir çift mezara geldik. Taşları yazısız iki mezardı bunlar.

Annem mezarların ayak ucuna oturdu. Ellerini

açtı, dua okumağa başladı. Dudakları kıpırdarken gözlerinden de yaş iniyordu.

Bekçi mezar kazanların yanına gitmişti. Hanife teyze de okuyordu. Ben ilk defa bir mezarlığa geliyordum. Köyde de mezarlık vardı ama orada böyle serviler yoktu. Bazen kuzuların otladığı, çocukların uçurtma uçurdukları, küme küme küçük tepeciklerle dolu bir çayırlıktı.

Köy mezarlığı insana bir korku vermiyordu. Fakat bu, kasabanın servilerle dolu mezarlığı insanın içine bir eziklik veriyordu. Ürkmüş gibi, durmadan sağa sola bakıyordum.

Annem okumasını bitirdikten sonra bana:

— Ergin, dedi. Ben okuyacağım, sen de tekrarla. Bismillahirrahmanirrahim dedi, ben de onun söylediğini yaptım. O kelime kelime okudu, ben tekrarladım. Sonra:

— Nailenin ruhuna hediye eyledik. Sen ilet Allahım, dedik.

Annem okşar gibi bu mezarın bakımlı toprağını avucu ile düzeltirken:

— Burasın unutma Ergin, dedi. Ben olmasam da buraya gel. Mezarlığa bakan adama birkaç para ver. Birşey bilmesen de gel, otur, bildiğin duaları oku.

— Sen olmazsan ben de olmam anne, dedim. Benim senden başka kimim var?

— Üzülme, telaş etme oğlum, dedi annem. Kimse bu dünyada kalıcı değildir.

— Ben bu dünyada sensiz ne yaparım anne?

Hanife teyze:

— Yetti gayri, dedi. Söyleşmek için bu mezarlığı mı buldunuz? Toplanın varalım yolumuza.

Mezarlıktan ayrıldık. Annem benim içimde bir

kuruntu, bir kuşku bırakmak istemediği için, araba yola koyulduğu zaman:

— Ergin, dedi. Ben bu memlekette, bu köyde doğdum. Ama babam bir göçmen olduğu için Urgancılar köyü bizi hiç tutmadı. Babamla evlendiği için anama düşman oldular. Babama iş vermediler. Aç bırakmak istediler, böylece kalkıp gitmesini beklediler. Çok eziyet çekti babam. Üstü toprak damlı evde fakir ve yoksul yaşıyorduk. Babanı da kötülediler. Kalktı gitti başka yerlere. Gurbetçi oldu. Orada öldü. Benim babam, kasabaya kök getirir, kocayemiş getirir satardı. O zaman Hasan babama dükkânda iş verdi. Ben de kasabaya gelmiştim. Burada biraz okudum. Onların yanında barındık. Sonra Hasan da öldü, Naile de. Kimseleri yoktu onların da. Ellerinde ne varsa bize bırakmışlardı.

— Iyi, iyi anne, artık kederli şeyleri anlatma.

Daha sonra, yandaki dükkânda satış yapan Hamza Efendi bana anlattı:

— Bak oğul, bu iki dükkânla üstündeki odalar da Hasan'ındı. Onlar köyün zengini idiler. Naileyi bilirim. Nur içinde yatsın, çok güzel bir kızdı. Annenle birlikte kasabadaki okula giderdi. Deden Mestan Efendi çok akıllı bir adamdı. Hasan bu iki dükkânı pek çalıştıramazdı. Ben yanlarında yanaşma gibi dururdum. Gürcü Deden geldi, işler değişti, doğru, akıllı, tatlı dilli, Müslüman bir adamdı. Ona da, anana dedikleri gibi Gürcü, derlerdi. Hiç aldırmazdı.

Hamza Efendiye sordum:

— Naile bu evde mi oturuyordu?

— Yok dedi Hamza Efendi. Sizin yaptığınız gibi, sabah gelir, akşama kalkıp giderlerdi. Karakışta birkaç akşam kasabada kaldıkları olurdu. Mestan Efendi odun satarken Hasan'la tanışmıştı. Onu yanına ça-

ğırdığı zaman ben kıskandım. Bana yol göründü sandım. Yürüyüp gidecektim. Koluma yapıştı. Beni oturttu yerime. İyi adamdı, çok iyi adamdı, nur içinde yatsın. Buraya, kasabanın camisine çağırır, ona cuma günleri Kuran okuturlardı. Çok güzel sesi vardı.

Hamza Efendi eskileri anlatırken kederlenmiş olmalı ki sigarasını yaktı. Ben merakla sordum:

— Naile neden öldü?

Hamza Efendi:

— Benim bir aralık kulağıma çalındı, dedi. Deden Mestan Efendi ölmüştü. Hasan, başına bir kaza gelmiş, ölmüştü. Arkasında Naile hamile ve dul kalmıştı. Nailenin gebeliği ağır olmuştu. Annen köye varıp Hanife Teyzeyi çağırdı. Hanife Teyze anneni çok sever, ona hep takılırdı: «Ceylan gözlü Gürcü, gene sürmeleri çekmişsin». Annenin sürme çektiği yoktu. Millet onun gözlerinin güzelliğine şaşardı. Dedenin de böyle güzel gözleri vardı. Nur içinde yatsın.

— Naile doğuramadı mı?

— Ben orasın pek bilmem. Hanife teyze kasabaya varınca Naile'nin hastaneye kaldırılmasını istemişti. Hanife teyze, annen, baban Bekir, Naile varıp gittiler. Sonra gördüm ki Naile'nin cenazesi gelir.

Hamza Efendi ağır bir keder içinde:

— Doğuramamış, ölmüş, dedi. Zaten çok sarsılmış, acı görmüştü zavallı. Annen günlerce ağladı. Başını duvarlara vurur, «Naile Naile» diye seslenirdi.

— Sonra ne oldu?

— Baban anneni de alarak köye gittiler. Ben iki dükkânda da yalnız kalmıştım. Kuru fasulye, bulgur, pestil, arpa, saman, mısır satardım. Sonra bir

aralık ananla baban bir de teyze geldiler. Sen yeni dünyaya gelmiştin.

Hanife teyze hiç evlenmemiş bir kadın. Bundan söz ederken:

— Ben ne tel duvak takındım, ne de er yüzü gördüm, der. Ben kız doğdum, kız olarak toprağa gideceğim.

Köydeki kadınların çoğunu o doğurtmuştur. Geçinecek hiçbir malı, geliri yoktur. Akşamdan sabaha ne yiyeceğini bilmez. Ama eline doğanlar onu pek bırakmazlar. Delikanlılar, kızlar koşup elini öperler. Birisi evinde, iyi bir yemek yaparsa ona yollar.

Ama, son zamanlarında Hanife hep bizimle oturuyordu. Evinde bulamıyanlar bize gelip onu arıyorlardı. Geceyarısı kalkar, gider, bazen saatlerce lohusanın evinde kalır, doğumu yaptırıncaya kadar bekler, kırar, sarar, sarmalar yeni bebeyi anasının kucağına verir:

— Gayri bana müsaade, derdi. Yarından sonra varır bir yoklarım.

Kimseden para istemez, ama verileni de almazlık etmez. Onu kasabadan, ya da komşu köylerden isteyenler olur. At getirirler, eşek getirirler, çantasını alır, çıkar gider.

Ben, kendimi bildim bileli onu tanırım. Bana karşı sevgisi vardır. Annemden başka bana o da bakar, yiyeceğime dikkat eder, ne yemek seversem onu pişirir.

Kasabadaki mezarlıkta, Nailenin mezarını gördükten sonra bu işe merak sardırdım.

Kasabaya, doğum için çağırmışlardı. Ben de Hamza Efendi ile birlikte inmiştim. Evde, öğle yemeği sırasında sordum:

Hanife teyze bilgili bir ebe idi. Köydeki bütün doğumları o yaptırırdı.

— Teyze?

— Buyur.

— Sana birşey soracağım?

— Sor hele.

— Eak teyze, ben daha küçükken çok sıkıntı çekerdik. Evde tencerenin ateşe konmadığı gün olurdu. Sen eline geçen yiyeceklerden bana da, anneme de getirirdin.

— Eeee, ne olmuş?

— Ben düşünüp duruyorum. Birden elimiz genişledi. Bir iki inek aldık. Adam tutup tarla sürdürdük, bağa baktırdık.

— İyi ya, fena mı oldu?

— Fena oldu demiyorum Teyze. Bu para, bu bolluk nereden geldi?

Hanife teyze bazen yaptığı gibi çenesinin kenarına sakıştırdığı başörtüsünün ucunu ısırdı ve biraz düşündükten sonra:

— Oğul, dedi. Allah verince verir.

— Verir, verir. Vermez demedim. Ama bir yerden birşey oldu gibi geldi bana.

— Bak oğul, bende bir beşibirlik vardı, annene verdim. Onu satarak iki inek aldık. Bir iken iki, iki ikendört oldu. İnsan çalıştımı malı artar.

— Demek sen altın verdin anneme?

— He, ya, ne olmuş ki!

— Annem sana borçlu kaldı?

— Oğul, ananın kimseye borcu yoktur. Verdiğimi kat kat ödedi.

— Herşey bu beşlik altınla mı oldu?

— Sen bu beşlik altını ne sandındı. O çağda bir altın yirmibeş bine giderdi. Beşini sen hesapla gayri.

— Teyze, kısa zamanda annem hem kasabada-

ki dükkânları alsın, malların parasın ödesin, hem işleri böyle ileri götürsün, olur mu?

— Niye olmıyacakmış ki? Para parayı çeker.

Daha sonra kadın bana birşey daha anlattı:

— Oğul, dükkân da, içindeki mallar da Naile'nindi. Annene kaldı bunlar.

— Nailenin kimsesi yok muydu?

— Yokmuş besbelli. Kocası Hasan da bir başına bir adamdı. Babadan zengin. Geçmiş zaman, ne arayan var, ne soran.

— Birdenbire elimiz genişledi rahata çıktık da onun için sordum.

— Gayri üzümünü ye de bağını sorma derler. Mal malı alır. Yedi sekiz yıl öncesinde ortalık bu kadar pahalı mıydı? Sen neye sorup araştırırsın ki?

— Teyze, okulda köylü oğlanlar var. Durup durup bana sorarlar. «Anan bir dul garı, nirde buldu bunca parayı?» derler.

Hanife teyze:

— Gözü olanın gözü çıksın, dedi. Herkez kendisine baksa olmaz mı? Elin malına mı göz dikerler? Hangisinin anasının sandığını, sepetini karıştırsan dizi dizi altın bulursun. Ama onlar yemezler, içmezler, altın yaparlar. Sorarlarsa de ki, benim dedem Gürcistan'dan getirmiştir parayı.

— Dedem kasabada kök satar, ekmek parasına çalışırmış.

Ben annemde altın olarak hiçbir takı görmedim. Bir aralık şehre kadar gitmiş, orada gördüğü bir deste inciyi almış. Bunu boynuna takardı. Ne zaman bir yere eğilse inciler sallanır durur.

Aradan epeyce zaman geçtiği için Muhtar İsmail Efendinin kızına saldıran İdris Hoca unutulmuştu. Ali Efendi çok ağır başlı bir hocaydı. Bilme-

yenlere namaz kılmasını, İslâmın koşullarını, abdest almayı öğretiyor ve:

— Kimsenin arkasından konuşmayın, kimseyi çekiştirmeyin, içiniz temiz olduğu kadar uykunuz da rahat olur, diyordu.

İdris Hoca gidince köyde bir rahatlık başlamıştı. Ortalığı birbirine katan bu adam bazı köylüleri de birbirlerine düşman etmişti. Arada bir Hamza Efendi, kahveye gider, tanıdıkları arasında oturur ve bir çay içerdi. Eskileri iyi bilen ve tatlı dilli, kimsenin kötülüğünü istemeyen bir adamdı.

Kasabaya giderken, yolda bize anlatıyordu:

— Bu köylü milletinin ne akla hizmet ettiğini anlamadım gitti. İçlerinde muhtar da var. Kızına saldıran bu sinsi herif için: «Derin hocaydı. Biz onu anlayamadık. Yazık oldu adama» demez mi?

Annem kaşlarını çatarak:

— Sen bir şey söylemedin mi? dedi.

Hamza Efendi başını bize çevirmeden:

— Tutamadım kendimi, dedi. «İsmail Efendi, İdris hoca seni torun sahibi edeydi, o zaman onun ne mal olduğunu anlardın,» dedim.

— İyi söylemişsin, dedi annem. Ne yaptı bu söz üzerine?

— Hocanın bir şey yaptığı yoktu, dedi. Kız boşuna bağırmış, telaşlanmış

Hamza Efendi sustuğu zaman annem:

— Bu adam nasıl muhtarlık yapar, dedi. Böyle eşek inadı, örümcekli kafası olan bir adamı nasıl da seçiyorlar?

Hamza Efendi:

— Hanımım, dedi. Seçenler ondan geri kalır insanlar değil ki. İşlerine hiç akıl ermez. Gün olur, ne varsa ellerinden çıkarır, satarlar. Bir daha yaza ka-

dar yarı aç gezerler. Yokluktan ağlarlar, ama karılarının, kızlarının boyunlarına birer altın daha alınmış, sıraya girmiştir. En fakirinin kuşağındaki saatin yarım kilo gümüş zinciri vardır. Müslümanlıkları ellerinde taşıdıkları, konuşurken bilir bilmez şıkırdattıkları tesbihten oluşur. Çoğu ağzını kıpırdatır, ama ne okuduğunu kimse anlamaz. Ben kahveye varmak istemem. Ama Ali Hoca arada bir, sureleri okuyor, belletiyor. Eee, İdris Hocaya, böyle cemaat gerekirdi.

Annem:

— Bunlar kötü alışmışlar, dedi. Herşeyi Devletbabadan bekliyorlar. Yol yapsın, su getirsin, okul yaptırsın, öğretmen atasın, ama onlar yine isterlerse çocuklarını okula yollasınlar. Hava güzel olduğu müddetçe okul boş kalıyor. Çocuklar işe sürülüyorlar. Mayıstan Kasıma kadar altı ay süren okul tatili yetmiyor mu? Nisanın sonunda okullar kapanıyor. Bunların çocuklarına okuma yazma öğret, sırasında kitaplarını, defterlerini ver, üç gün sonra çocuklar daha okumuyor diye söylenirler. Kışın çocukların birer, ikişer odun götürüp sobada yakmaları bunlara ağır gelir. Öğretmenleri biz ısıtıyoruz derler.

Hamza Efendi:

— Hangi birini sayarsın, dedi. Mestan Efendiye az mı ettiler!

Annem:

— Eskileri karıştırma, dedi. Bir deli bir kuyuya bir taş atar. Kırk akıllı o taşı çıkartamaz, derler. Bunların babama taktıkları ad, vurdukları Ermeni damgası daha benim üstümde duruyor.

— Hanımım, keşke onlar senin kadar Müslüman olsalar.

Köyle aramızda böyle sürtüşmeler oluyordu. Bazen anneme Hamza Efendi:

— Hanımım, diyordu. Gün geçmez ki bu Urgancı köylüleri seni sinirlendirmesin. Bu köyde ne var ki kasabaya yerleşmiyorsun?

Annem Feride:

— Buradan çekilip gideyim de meydanı bu yobazlara mı bırakayım? dedi. Burada tarlamız, bağımız, ağaçlarımız, hayvanlarımız var. Bizim asıl kazancımız bu yüzden değil mi? Kasabada bir dükkâncı olur kalırım. Burada yerli, köklü bir aileyiz.

— Mestan Efendi Hacca diye vardı gitti, bir haber alınmadı değil mi?

Hamza efendinin bu sorusuna annem:

— Ben araştırdım, dedi. Bekir Ankara'ya kadar giderek Kızılay'dan sordurdu. Mekke'nin sıcağına dayanamamış, güneş çarpmış.

— Mübarek adam, dedi Hamza. Toprağı oradanmış. Gelgelelim sağlam adamdı. Sizin oralarda sıcak çok olmaz mı?

Annem :

— Bizim oralar neresi, dedi. Gürcistan mı?

— Evet Hanımım.

— Babamın söylediğine göre Gürcistan, Kaf dağlarına yaslanmış bir memleket. Fazla sıcak olmaz, ama soğukları, kışları korkunçtur.

— Mestan Efendinin de gözleri çok güzeldi. İnsan iki lakırdı etse gözlerinden gözlerini ayıramazdı. Sizin de öyle Hanımım. Ama Ergin Beyde böyle iri ve de ceylan gözleri yok.

Annem :

— Ergin'in babası benim gibi Gürcü değildi, dedi. Ama gene güzel delikanlı, değil mi?

— Evet Hanımım, maşallahı var. Urgancılar köyünün çocukları gibi kaba, değil, ince yapılı. Bir de akıllı ki sorma.

Kasabaya varırken Hamza Efendi sordu:

— Bekir Efendinin yarmadan aşağı düşüp yol işlerinde çalışırken öldüğünü duymuştum, dedi. Köye haber saldılar da neye ölüsünü getirmediniz?

Annem içini çekti:

— Kim getirecekti Hamza Efendi? dedi. Evde erkek mi vardı, cebimde para mı yoksa köyde hemşerilerine sahip çıkan köylüler mi?

— Doğru dersin Hanımabla.

Çoğu zaman kasabaya giderken Hanife Teyzeyi köyde bırakıyorduk. Evdeki hayvanlara gözkulak olur, dilediği gibi yer içer, ufak tefek işleri görür, bir doğum olacağı zaman köyden, ya da yakın köylerden ararlardı.

Bu kadın yetmiş yaşının üstünde, ama daha dinçti. Zayıftı. Güçlükle okur, duaları ezbere bilirdi. Ama kendisinden duyduğuma göre, annesi şehirde diplomalı hastahane ebesiymiş. Hanife Teyze de onun yanında kalırmış. Sonunda anası iyice yaşlanmış. Hastahaneden çıkarmışlar, köye ebe yapmışlar. Ebeliği Hanife Teyze anasına yardımcı olarak öğrenmiş.

Annemin de anlattığına göre, onu kasabadan sık sık isterlermiş. Köyde bazı öğretmen hanımlarını da o doğurtmuş. Beyaz bir önlük takınır, ellerini uzun uzun yıkar, su kaynattırır, soğuttururmuş, ortalığı hiç telâşa vermezmiş. Anne olacak kadına cesaret verir, sırtını okşar, hemen daima işini başarı ile sona erdirir ve bir hafta kadar, her gün hastaya uğrarmış.

Kara bir çanta içinde, plastik torbalara konmuş

bazı doğum âletleri varıı ki ben bunları çok merak ediyordum. Hanife teyze bir doğuma çağırılınca hemen bir hamam yapar, güzelce yıkanır, saçlarını kurulayıp sıkıca bir yemeninin içine sokar, bürgüsünü, takımlarını alıp giderdi.

Bu kadınla annem arasında yakın bir ilişki vardı. Köyde hiçbir kadın veya kızla bağdaşmıyan annem bu kadınla ana kız gibi konuşur, onu daima arar ve onun rahatını sağlamağa çalışırdı.

Hanife Teyze annemin odasında yatardı. Yorgun olduğu zaman horlardı. Ama annem bundan şikâyetçi değildi. Bazen gece kalkar, konuşurlardı. Annem veya Hanife Teyze mutfağa gider, iki bardak ayran getirirdi.

Ben bitişik odada yattığım için bazen onların konuşmalarını duyardım. Annem bazen ağlardı. Teyze ona seslenir:

— Gürcü, nen var gene?

— Teyze bu oğlan, bu oğlan beni korkutuyor!

— Hangi oğlan be kızım, Ergin mi?

— Evet.

— Ne eder sana? ,

— Boynuma sarılıyor.

— A gızım anası değil misin?

— Öyle ama, gel de bana anlat.

— Sen sevmez misin bu oğlanı?

— Nasıl sevmem teyze? Beş yaşına kadar koynumda yatırdım. Bir hasta olsa başucunda beklerdim. Ağzım dilim kurur, o iyileşmeyince bir şey yiyemezdim.

— Gördün mü ya? Anasısın bu oğlancığın! Çocuklar insana Tanrının verdiği emanettir. Sen oğlanı, öteki köy karıları gibi doğurup sokağa salmadın.

— Benim için rahat, ama bu çocuk artık büyüdü Teyze.

— Bana bak Gürcü. Bu çocuğu Yüce Tanrı sana verdi. Seksen yaşına varsa gene de senin çocuğundur.

— Sen benim neler duyduğumu anlamak istemiyorsun Teyze.

— Ben senin içinde ne varsa hepsini biliyorum Gürcü. Ben bu kafayı helvacı kabağı gibi gezindirmedim yetmiş yıldan beri. Aç ellerini, iki dua oku. Sonra sağ tarafına yat. Ne içinde kötülük var, ne dışında. Senin bildiklerini Allah da biliyor.

Sesler kesiliyordu. Yazsa, küçük pencereden içeriye vuran ay ışığı o kerpiç duvarlı odaları biraz aydınlatıyordu.

Genç yaşında dul kalmış olan anneme ben çok acıyordum. Köyden kimse onunla evlenmeğe cesaret edemezdi, ama kasabada öte beri almak bahanesiyle, memur olsun, esnaf olsun Gürcükızı mağazasına gelenler çoktu. Bunların içinde annemin gözlerini bir daha ve yakından görmek istiyenler vardı.

.Hamza Efendinin kızı Fadime bizim olmadığımız sırada mağazayı idare ediyor, satış yapıyordu. Herşeyin fiyatı üzerindeki etiketlere yazılmıştı. Fadime okuyup yazıyordu. İki mağaza arasında bir kapı bulunduğundan, Hamza Efendi'nin bulunmadığı sırada yiyecek mağazasına da bakıyordu.

Çoğu zaman, okuldan gelince, ben anneme yardım ediyordum. Biz yalnız mağazalarda olanları satmıyorduk. Bizde olmayanları da bize ısmarlıyorlardı. Şehre giden araçlara istediğimizi ısmarlıyorduk, onlar da alıp getiriyorlardı.

Urgancılar köyü bir yamaca yaslanmış, kurak bir yerdi. Bakılmadığı için köy çeşmelerinin suyu ke-

silmiş, su ayakları toprak altında kalmıştı. Bu nedenle bizim kuyu hemen hiç durmaz, çıkrık gıcır gıcır işlemeğe başlar, bakracını, testisini doldurarı çeker giderdi.

Annem evde, bahçedeyse, suyunu doldurup gitmeye davrananlara seslenir:

— Şerife abla, kuyunun ağzını kapat da git, derdi.

Kadınların içinde hainleri, kıskançları, huysuzları çoktu. Böyle bir ihtarla karşılaşınca homurdanırlardı:

— Senin kuyunu yedik mi? Allahın suyu bu?

— Allahın suyu ise, bahçende eştir bir kuyu da bol bol kullan. Sana kuyuyu kapat diyorsam, şimdi çocuklu bir komşu gelir, bir kaza olabilir diye söyledim.

— Bir daha varmam senin kuyuya, tövbe olsun.

Fakat kimse tövbesini tutmaz. Biraz uzak olan okulun bahçesinde de bir kuyu vardır, oradan da, alırlar, ama okadar yola kim gidecek?

Başörtüsü ile yüzünü saklıyan komşular, yan yan yürüyüp gelir, yine sularını alıp giderler.

Birgün, Hoca Ali Efendi de kendi testisini alıp gelmişti. Annem onu bahçede bir sıraya oturtup testisini yıkayıp doldurdu.

— Hocam su aldırmak için kimseyi bulamadın mı? dedi.

— Öyle oldu Hanım kızım, dedi Ali Hoca. Bu kuyunun suyu hakikaten tatlı. Ölmüşlerinin canına değsin.

— Afiyet olsun, demişti annem. İlk defa, bu kuyuyu açtıran babama rahmet okuyan birine rastladım.

— Su gibi aziz olun kızım.

Annem köye yerleşen bu yaşlı hocaya ceviz gibi, badem, erik gibi, üzüm gibi bahçe mahsullerinden birer miktar yolluyordu. Adamcağızın, kendisi gibi yaşlı bir karısı vardı .Köyde hemen hiçbir kadınla bağdaşamadığı için, bazen can sıkıntısı ile bize kadar geliyor, havuzun başında, bir iki gül ağacının yanında oturuyor, ovayı seyrediyordu.

Hanife Teyze bu kadına bulgur, tarhana, peynir, tereyağı ile yumurta filan veriyordu.

Bu da köyde söz olmuş, kahvede söylenmeğe başlamışlardı:

— Hocanın bize ihtiyacı yok, Gürcü bakıyormuş onlara.

Bunu Hamza Efendi de duymuştu. Gelip anneme yetiştirmiş, annem de:

— Kaşınıyorlar gene, demişti.

Ali Efendinin tarlası, hayvanı yoktu. Sessiz bir insandı. Kimseden birşey istemiyordu. Bazen kasabadan bazı yiyecek maddelerini Hamza Efendiye ismarlıyordu.

Her köy, kendi mescidinin hocasına bakar, yer verir, yiyecek verir, hediyeler verirdi. Urgancılar köyünün ihtiyar heyeti de başlarında muhtar olduğu halde İdris Hocaya bol bol yiyecek vermişlerdi. Ali-Efendi geldi geleli kendi kesesinden birşeyler aldırarak yiyordu.

Kasabanın müftüsü bir gün «Gürcü Kızı» mağazasına uğramış, ufak tefek alırken sormuştu:

— Ferida Hanım, yeni köy imamından memnun musunuz?

Annem:

— Ben çok memnunum efendim, demiş. Ara sıra.küçük bir testi ile bizim bahçeye gelip su alıyor. Sıdıka Hanım da eşidir, gelir biraz bizde oturur.

— Çok iyi Hanım kızım, çok iyi. Peki köylü ne diyor?

— Bunu kendilerine sorunuz beyefendi. İhtiyar adam bir testi suyu almak için bize kadar geliyor. Sonra köyde bakkal yok ki alış veriş etsin. Bizim arabaya yiyecek ismarlıyor.

— Köylü bakmıyor mu?

— Hayır efendim. Onlara böyle uyanık bir adam değil, İdris hoca gibi bir örümcek kafalı, günahkâr lazım.

Müftü çekilip gitmiş. İlk pazar günü, jiple bir jandarma teymeni köyün kahvesine gelmiş. Muhtara Ali Efendiyi bakıp bakmadıklarını sormuş. Muhtar hık mık etmiş. Ali Efendi:

— Allah razı olsun, devletten emekli maaşım var. Kasabaya ismarlıyorum. Sağ olsun Feride Hanım da yiyecek yardımı yapıyor, demiş.

Teğmen muhtarı iyice haşlamış:

— Ölü yıkamasını bile beceremiyen üfürükçü İdrise yağdırırsınız da bu müslüman adama bir testi su bile getirmezsiniz, öyle mi?

Muhtar:

— Hoca bizden su istedi de vermedik mi? demiş.

Teğmen:

— Köyün muhtarı olacaksın. demiş. Adamcağızın bir testi su almak için nerelere kadar gittiğini gözün görmüyor mu? Koşup elinden almağı biriniz akıl edemiyormusunuz?

Hamza Efendi:

— Kahve bir karıştı ki, sormayın, demişti. Önce Ali Hoca «Oğlum benim kimseden birşey istediğim yok» deyip çekildi, gitti. Muhtar köyün âmiri olduğunu ve teğmenin kendisine hakaret ettiğini

söyleyip diktenmeğe kalkmış ama hiçbir köylü onun tarafını tutmamış.

O günden sonra, her sabah, okula giden, ya da tarlalarda çalışan köy çocuklarından biri bahçeye gelip Ali Efendinin testisini doldurmağa başlamıştı. Köylü ne yaparsa yapsın, Annem Ali Efendiye yine yardımlarını kesmedi.

Kasabadaki Gürcükızı mağazası gittikçe şıklaşıyor, daha zengin çeşitler daha değişik eşya satıyordu. Köyden de anneme gelip terlik, çorap, lastik, mendil, dikiş ve nakış ipliği, dantel kukaları isteyenler çok oluyordu. Annem bunları bir deftere yazıyor, kasabaya gidince tezgâhın üstüne listeyi koyuyor, buna kendi istediği bazı eşyayı ilave ediyordu.

Diş fırçası, cam bilezikler, gümüş yüksük, çeşitli iğneler, saç tarağı, renkli kurdeleler, çengelli iğneler ve kopçalar.

Bunlar gibi, çoğu köyden çıkmayan, burunlarının dibindeki kasabaya bile inmemiş olan, köylü kadınlara ve kızlara çok hoş gelen eşya ile annem köydekilerin gönüllerini kazanıyordu. Hanife teyze anneme:

— Kız Gürcü, sen bu karılara yüz virme, onlar iyilik bilmezler, derdi.

Fakat annem köyü kazanmanın yolunu böyle bulmuştu. Ufak tefek için para almıyordu. İğnenin, firketenin, tokanın, bir dantel kukasının ne kıymeti var?

Ben köydeki evimizden hiç hoşnut değildim. Her yıl iki defa olsun, toprak damlara çıkıp ağır bir merdane gezdirmek, toprağı pekiştirmek gerekiyordu. Böyle olduğu halde çok ruzgârlı havalarda duvarlardan, tavandan toprak parçaları dökülüyordu.

Fazla yağmur yağdığı zaman toprak damların çoğu akıyordu.

Anneme kiremitli, tuğla duvarlı bir evden söz ettiğim zaman:

— Biraz daha para toplıyalım, dedi. Baban da bunu isterdi. Ama köyde böyle alışılmamış bir değişiklik yapmak insanı çok uğraştırır. Hem beni bu köye bağlayan annemin mezardır. Ne babam burada ne de kocam!

— Bir de Naile var anne?

Annem yüzüme korku ile baktı. Yüzü kızarmıştı.

— Naile mi? dedi.

— Evet, dedim. Sen onu çok seviyorsun.

Annem pencereden köye doğru baktı, sonra içini çekti:

— Evet, o da var. Ama o bu köyde değil. Kocası da, kendisi de kasabanın mezarlığında.

Annem içindeki sıkıntıyı defetmek için biraz dolaştıktan sonra:

— Ergin, dedi. Bu kerpiç evi ben de sevmiyorum. Ama insan işte bir yeri nasıl bulduysa oraya öyle alışıyor. Hakikaten burada rahatsızız. Ama acelemiz yok. Sen ortayı bitirip liseye, şehre gideceksin. İsteristemez kasabada oturacağız. Her sabah biraz daha erken davranıp kasabanın çocuklarıyla birlikte otobüsle şehirdeki liseye gideceksin. Ancak haftada iki gün köyde kalabileceğiz.

— Ben niye okuyorum anne?

Feride Annem:

— Ergin, dedi. Daha çok şey öğrenmen, daha çok şey bilmen gerek. Çevren, bilgilerin genişliyecek, bu dar dünya içinde kapanıp kalmıyacaksın.

— Anne, sen buradasın, benim uzaklarda ne

işim var. Dar dediğim bu dünyada, ben senin yanında olduğum kadar mutluyum.

Annemin gözleri yaşardı, elini benim başıma götürdü. Saçlarımı okşadı.

— Ergin, dedi. Benim de senden başka sevdiğim birşey yok. Sen benim herşeyimsin.

— İyi ama anne, sen benden hep çekiniyorsun?

Annem telaşla:

— Neden çekineceğim? dedi. Sen benim oğlumsun. Ama artık yetişmiş, delikanlı olmuş bir erkek çocuk, bir kucak çocuğu gibi sevilmez. Sevgiler daha çok insanın içinde, yüreğindedir.

— Anne, saklanmış, örtülmüş bir sevginin ne değeri olur ki.

— Sevdiğini bilmek, sevildiğini bilmek yetmez mi Ergin?

Annemin beni sevmesi, sırtımı okşamak, yaptığımı iyi yaptığımı söylemek ve benden memnun olduğunu bildirmesinden ibaretti.

Analarıyla şakalaşan, onları kaldırıp kucaklarında taşıyan delikanlı köylülere imreniyordum. Hatta bir iki defa bu gibi clayları anneme gösterdim:

— Bak, onlar da ana, onlar da evlat, dedim.

Annem içini çekerek:

— Her koyun kendi bacağından asılır, dedi. Bunlar böyle cilveleşirler, sonra biribirlerinin gözünü oyarlar.

Hamza Efendi, dedemin odunculuk yaptığını bilecek kadar köyde eskiydi. Nailenin kocası Hasanı da iyi tanıyormuş. Hatta adamcağız benim kulağıma iğilerek dedi ki:

— Annen Naileyi ve Hasanı çok severdi. Önce Hasan babasına iş vermiş, bütün gün odun taşımaktan karda kışta bir eşeğin peşinde koşmaktan kur-

tarmıştı. Sonra deden nereden para bulup da Hacca gidecekti? İyi adamdı, temiz yürekli adamdr, ben kulağımla işittim. Birgün «Amca, demişti. Sen benim yerime, vekil olarak Hacca gider misin? Bak ben yalnızım. Hem Naileyi, hem bu dükkânları bırakamıyorum. Sen git, evvel Allah, gözün arkanda kalmasın.

Ben merakla sordum:

— Demek Mestan Efendiyi Hacca o yolladı?

— Evet, dedi Hamza. Yol parasını, masrafını veriyordu. Dedem: «Sen kendin git, ben işlerine gözkulak olurum» demişti. Ama Hasan: «Ben hastalıklıyım amca,» dedi. «Vaktim vaktime uymuyor.»

— Nesi vardı bu Hasanın? dedim.

Hamza Efendi:

— Çelimsiz bir adamdı, dedi. Sık sık hastalanırdı. Ailesinden kimse kalmamıştı. Naileyi bırakmıyordu. Zaten Naile de o sırada ağır ayaktı.

— Bu ne demek? diye sordum.

Hamza Efendi:

— Hani doğum yakındı demek anlamına gelir, dedi. Bugün yarın derken doğum olacaktı.

Biraz düşündükten sonra konuşmayı toparladım:

— Dedemin Kâbeye gidecek parası yoktu. Onu kendisine vekil clarak bu Hasan gönderdi. İyi, peki çocuk ne oldu?

Hamza Efendi:

— Hangi çocuk? dedi.

— Naile doğurmadı mı? dedim.

Hamza Efendi:

— Tamam, dedi. İşte Dedenin Hasana vekil olarak yola çıktığı zaman, baban Bekir yol işlerinde çalışmağa gitmişti. Annen yanınızdı. Onun annesi de

köyde vefat etmişti. İşte burada acılar üst üste geldi.

— Hangi acılar? dedim.

Hamza Efendi:

— Önce Büyük annen Firdevs Hanım köydə ölmüştü, dedi Hamza Efendi. Deden acılı acılı yola çıkıp gitmişti. Kasabada, Nailə ağırayaktı. Gününü bekliyordu. Bu sırada Hasan da birden kafayı yere vurup gitmez mi?

— Öldü mü?

— Öldü ya, ikigün içinde toparlandı gitti. Zaten Nailə də hastaydı. Annen onu bırakmıyordu. O günlərde Hanife teyzeyi də almışlardı kasabaya. Kadın çok bilgili. Nailenin zayıf oluğunu, bu doğuma kolayına dayanmıyacağını sezmiş olmalıki anasının çalıştığı şehirdeki hastahaneye kaldırmağı düşündü. Bunu annen de uygun buldu. Bir taksi tuttular, şehre gittiler.

— Peki, sonra?

— Sonrasını ben nereden bileceğim? Ben burada, kasabada kalmıştım. Arpa, buğday, fasulye, nohut, ceviz, badem filan satıyordum. Zavallı Nailə şehirdeki hastahanede vefat etti.

— Demek çocuğunu dünyaya getirmedi?

— Öyle olmalı. Zaten ben çocuk filan görmedim. Baban varıp gelmişti o günlerde. O da şehre gitmişti. Naillenin ölüsünü alıp getirdiler kasabaya. Bir iki hafta önce vefat eden Hasanın yanına gömdüler o zavallıyı da.

— Ne zaman oldu bu iş?

— Zamanına aklım ermez benim. Sen daha dünyaya gelmemiştin. Belki də ananın karnındaydın. Neden sonra Bekir Efendi ilə anan, bir de Hanife

teyze çıkıp geldiler bu kasabaya. Sen kundaklı bebeydin.

— Annem beni köyde mi dünyaya getirmiş?

— Ne bileyim ben. Benim dükkândan ayrıldığım yoktu. Kime ne soracağım? Baban kalktı Ankaraya kadar gitti, Hacca gidenler içinde Mestandan bir haber alınmamıştı.

— Dedem neyle gitmişti Hacca?

— Uçakla varmıştı. Bugün, yarın derken geç kalmıştı. Bir de haber aldık ki Mestan Efendi sizlere ömür. Sıcak şarpmış onu.

— Ondört yaşımda olduğuma göre, bu anlattıkların bukadar evvel oldu?

— Öyle olacak. Senin nufus kâğıdın yok mu?

— Olmaz olur mu? Baban çıkartmış kasabada.

— He, demek muhtardan yardım istememişler. Ama doğum yerin yine köy olmalı.

— Evet, Urgancılar köyü, diye yazılı.

Annem, benim geçmiş zamana ait sorularıma pek cevap vermezdi. Bunun için ona hak veriyordum. Çok sıkıntı çekmişlerdi köyde. Üst üste ölümler olmuştu. İşte en sonra babam da gitmişti. Elimde geçmiş zamanı belgeleyen bir nufus kâğıdı vardı. Ne bir mektup, ne bir resim. Bütün o acılı günleri yaşamış olan annemi konuşturarak acılarını tazelemek istemiyordum.

Ne zaman kasabanın mezarlığının önünden geçsek, annemin o güzel gözleri yaş içinde kalır, uzun uzun içini çekerdi.

Şehirdeki liseye gitmeğe başladım. Bu biraz daha zahmetli oluyordu ama bir üst derecedeki okula girmenin mutluluğu içindeyim. Sabahleyin posta otobüsüne binerek okula gidıyordum. Şehir gözümde canlandırdığımdan daha büyük ve kalabalıktı.

Birkaç tane camisi vardı. Çarşı boyunda mağazalar. çeşitli elbise satan yerler, ayakkabıcılar, kitapçılar, kasaplar, sebzeciler vardı. Bunların dışında uygar yaşantılarda kullanılan ev araçları da vardı. Biz kasabada mağazaya ve eve birer soğutma dolabı almıştık, ama burada radyolar, televizyonlar, sobalar, elektrikle işleyen bir takım araçlar vardı.

Ortaokulda olduğu gibi, bu lisede de ilk derste Türkçe öğretmeni sıra ile her çocuğu kaldırdı. Bana da sordu:

— Adın?

— Ergin.

— Soyadın?

— Gürcü.

— Sen Türk değil misin?

— Türküm.

— Bu Gürcü soyadı nereden geliyor?

— Benim dedem Gürcistandan, ermenilerin baskısından kaçıp anavalana gelmiş. Ona yerleştiği köyde hep gürcü derlermiş.

— Deden nerede şimdi?

— Mekkeye, hac için gitmiş, orada sıcak çarparak ölmüş.

— Baban?

— Babamın adı Bekirmiş. Ben epeyce küçükken yol işlerinde çalışırken ölmüş.

— Annen?

— Annemin adı Feridedir.

— Ailenizden size bakan kimse var mı?

— Hayır. Annemle ben yalnız kaldık?

— Size kim bakıyor?

— Kasabada annem bir mağaza açtı. Yanında da yiyecek satışı yapan bir mağazamız daha var.

— Annen ne satıyor?

— Evlere gereken bütün dikiş. nakış, temizlik, süs ve ufak tefek giyim eşyasını satıyor.

— Şehirde kiminle oturuyorsun?

— Tanıdığımız yok. Kasabadan geliyorum. Akşama posta kamyonu ile döneceğim.

— Bir köy çocuğu olduğun halde neden daha fazla okumak iistiyorsun?

— Annem kasabada ortaokulu bitirmiş. Beni daha fazla okutmak istedi.

— Çok güzel. Annenin çalıştırdığı mağazanın adı nedir?

— Gürcü Kızı, efendim.

— Güzel ad konmuş. Peki otur bakalım. İnşallah aklı başında bir öğrenci olarak okursun.

Sınıfta, ortaokuldan gelip bir yıl önce liseye yazılan, ama başaramıyan öğrenciler vardı. Bunlardan öğrendiğime göre, okul müdürünün yardımcısı olan Türkçe öğretmeni çok sert bir adammış. Notu pek kıtmış. Çeşitli bahaneler bulup not kırarmış.

Sınıfınızı öğrendik, kitaplarımızı aldık, öğretmenlerle tanıştık, okulun giraisi, çıktısı belli oldu. Okul açılır açılmaz öğrencileri okulun disiplinine sokmak için bazı direktifler verdiler. Lacivert elbise, beyaz gömlek, siyah kravat, ütülü, uzun pantalon. Saçlar mümkün olduğu kadar kısa kesilecek, ancak tarak tutabilecek kadar.

Ben bunlara tamamiyle riayet ettim. Bizden daha yukarı sınıflarda yaşları büyük çocuklar da vardı. Bunlar koridorlarda sınıflarda:

— Aldırmayın diyorlardı. Hep böyle gözdağı vermeğe kalkarlar sonra tutturamazlar, disiplin tavsar.

Fakat ben okula öğrenci olarak girmiştim. Dik-

başlılık ederek anneme de üzüntü çıkartmağa hiç niyetim yoktu.

Kasaba ile şehir arasında gidip gelmeğe başladım. On dört, onbeş yaşlarında kızlar da vardı aramızda. İki kız da kasabadan geliyordu. Şehirde yemek yemek için çarşıya çıkmamıza izin veriyorlardı. Ama ben şehir yemeklerini hiç sevmedim. Annem öğle yemeklerim için sandöviç, börek, poğça yapmağa, yumurta haşlamağa başladı.

Bir hafta geçmeden disiplin cezaları, münakaşalar başladı. Okula öğrenci velileri, ana ve babalar geliyorlardı.

Kulaklarını kapatacak ve ensesinde gömleğinin üstüne çıkacak kadar saçlarını uzatanlar, paraları olmadığı bahanesiyle kravat takmayanlar, koridorlarda biribirlerini kovalayan ve ıslık çalarak kolkola dolaşanlar vardı. Kızların içinde başları örtülü olanlar bulunduğu gibi, tırnaklarını ve dudaklarını da belli belirsiz boyayanlar oluyordu.

Sınıfta, benim yanımda Zehra adında bir kız oturuyordu. Hasta görünüşlü, zayıf ve sessizdi. Şehirde yapılan simit ve yağlı çöreklerle doymağa çalışırdı. Bana anlattığına göre, annesi dulmuş. Şehirde, gündelikle evlere gider, hizmet görürmüş.

Zehra annesinin bir hizmetçi olduğunu söylemekten çekinmiyordu. Fakirlikleri kıyafetinden belliydi. Durumu anneme söyliyerek kızın eksik olan kitap ve defterlerini ben aldım.

Kız belki bunları kabul etmezdi. Fakat öğrencilere kitap ve defterlerini tamamlamaları, aksi halde okula gelmemeleri ihtar ediliyordu. Buna rağmen dikbaşlı çocuklar, okula karşı gelen veliler çoktu. Zehranın birkaç defa azarlandığını görmüştüm. Kız, bir sınıf arkadaşından yardım görmenin bir taviz

vermek, bir hafiflik işareti sayıldığını zannediyor olmalıydı ki kendisine verdiklerime karşılık neler istiyeceğimi kuşku içinde bekliyordu.

Belki ortaokuldan beri kullandığı okul çantasına annemin böreklerinden bir dilim koyduğum zaman kıpkırmızı kesiliyordu.

Zehra okuyacak, öğretmen veya büyük bir memur olacak. Annesi de buna çalışıyormuş. Kızını biraz da kendi havasına bırakıyormuş. Kızın söylediğine göre kadın: «Ben seni kurtarmak için el kapılarında, her türlü insanın kahrını çekiyorum, sen de düşün, taşın, ayağını denk al başının çaresine bak,» diyormuş.

Bana kalırsa bu kızcağız anası tarafından gözden çıkarılmıştı. El kapılarında çalışmaktan usanmış olmalıydı.

Ufak tefek yardımların etkisi ile kız eski çekingenliğini bırakmış ve benimle ilgisini arttırmıştı. Ama benim bu arkadaşlığı ilerletmeğe hiç niyetim yoktu.

Okulda çekişmeler öğretmenlerle çocuk ana ve babaları arasında sürtüşmeler hiç eksik olmuyordu.

Okul idaresi bir disiplin tatbikine çalışıyor, bazı anne ve babalar medeni dünyada, saçla, başla uğraşmanın, çocuklara baskı yapmanın yersiz olduğunu iddia ediyorlardı.

Sigara içen bir çocuk için annesi:

— Ne var, diyordu. Öğretmenler sigara içmiyor mu? Ben de içiyorum.

İnsanların sinirleri ayaklanmış gibiydi. Kimse en küçük bir tenkide veya hakkına dokunulmasına razı olamıyordu.

Beş gün, bu okulun havası içinde yaşadıktan sonra, Cuma akşamı, kasabaya gidergitmez, orada

bekleyen arabaya atlıyordum. Annemle birlikte, kar, yağmur demeden Urgancılar köyünün yolunu tutuyorduk.

Cumartesi ve pazar günü, benim için hakikaten iyi bir hafta tatili oluyordu. Hayvanlara karşı büyük bir sevgim vardı. Buzağı iken kucağıma alıp kaldırabildiğim inekler vardı ki şimdi onlar da yavrulamışlardı. Beni hiçbir zaman yadırgamazlardı. Bir kısmı, avluda sesimi duyduğu zaman ünlemeğe başlar ve annem:

— Seni çağırıyor, derdi.

Doğruydu. Bu ineğin büyüyen danasını satmıştık. Hayvancağız bazen üst üste seslenirdi. Hanife Teyze bile:

— Var şu hayvanın yanına, diyordu. Seni görünce rahatlar.

Ben gider, hayvanı okşar, ağzının kenarını, gözlerinin çevresini temiz bir bezle siler, boynuzlarının diplerindeki kepekleri temizlerdim.

Ben işimi bitirip giderken arkamdan yine bağırıyor, adeta «Nereye gidiyorsun» demek istiyordu.

Ben bir inekle meşgul olurken, yanımda bir başkası, başını, yüzünü koluma sürerek âdetâ beni okşayordu.

Arabaya koştuğumuz kısrak, burnunu benim yan cebime sokmağa çalışırdı. Hayvancağız, bu cepten bir avuç ayıklanmış kuru üzüm çıkartıp avucumda yedirdiğimi biliyordu.

Çiftlik hayvanları insana yalnızlık duyurmuyorlardı. İnekler ağır, etli canlı, çoluk çocuk sahibi bir kadına benziyorlardı. Daha küçükken Hamza Efendinin beni ineklerden birinin iki boynuzu arasına oturttuğunu bilirim. İki elimle boynuzlarını tutar, ayaklarımı hayvanın yüzünün yanlarına sallandırır-

dım. Bana alışık ve yumuşak başlı olan hayvancık beni düşürmemek için dikkat ederdi. Çoğu zaman benimle sakalaşan bir buzağı arkamdan koşarak yattığımız odaya kadar gelirdi.

İnekler yavruluyor, koyunlar ürüyor, ağaçlarımız yemişlerini veriyor, bağlar üzüm yapmam demiyor, tarlalar emekleri boşa çıkartmıyorlardı.

Köyün en zengini sırasına girmiştik. Kasabadaki iki mağaza da epeyce para bırakıyordu. Yardımcı olarak Fadimenin yanına bir kız daha almıştık. Feride annem bunları da çok iyi yetiştiriyordu.

İğne, tire, yün ve nakış kukası gibi ufak tefekle işe başlayan Gürcü Kızı Mağazası Kasabanın en iyi satış yapan yeri olmuştu. Annem mağazaya bir telefon da bağlattı.

Kasabada memur ve subay aileleri her şey istiyorlardı. Annem de kimseyi kırmıyor, getirtiyor, satıyordu.

Arpa samanla işe başlayan bitişik mağaza da Gürcü Kızı mağazasına katılmıştı. Gayet güzel, camlı vitrinleri vardı. Gelenler gördükleri yumuşak ve nazik muameleye şaşıyorlardı.

Feride annem hiç oturmuyor, boydan boya dolaşıyordu. Gelenlerin isteklerini sorar, kapıdan karşılar ve yine kapıya kadar götürürdü.

Birgün kendisine çok yorulduğunu söylemiştim, bana:

— Avunuyorum Ergin, dedi. Babamın çalıştığı bu tozlu, kepek kokulu dükkân şimdi insanın yüzüne bir bahar havası, mayıs gülleri gibi çarpıyor. Önüne kattığı eşekle kasabanın sokaklarını dolaşarak korudan kazma ile çıkardığı kökleri satan babamın çektiği sıkıntıları düşünüyorum. Bu kasabada onu, Urgancılar köyünde olduğu kadar hırpala-

Hamza efendi, «Gürcü Kızı» mağazasında anneme yardım ediyordu.

mamışlardı. Hava kararmış hâlâ eşeğin sırtındaki kökler, ya da odunlar satılmamıştı. Ama bir memur ailesi, bir subay kapıyı açar ve seslenirdi: «Mestan Efendi, geç vakit oldu, yık buraya odunları. Hayvan da yoruldu, sen de.»

Annem içini çekerek anlatıyordu:

— Babam yükü yıkar, bazen içeriye, evin altına, ya da bahçesine taşırdı. Bazen parasını vermez, bir kaç gün sonra kapının önünden geçerken seslenirlerdi. Zavallı adam Gürcistanda bağ, bahçe sahibi, hayvan sahibi, başlıca zenginlerden birisi olduğu halde hepsini yüzüstü bırakarak buraya, anavatana gelmişti. Ben birgün halinden şikâyet ettiğini hatırlamam. Yaşasaydı, onu bir köşeye oturtsaydım da her ihtiyacını ben karşılaşaydım. Ama olmadı işte. Şimdi kazandığımız para benim içime sinmiyor.

Köydeyken, o, damı toprak, duvarları kerpiç evi gösteriyor:

— Anne, diyordum. Bu börtü böcek yuvası içinde ne diye oturuyoruz. Buraya iki katlı bir ev yaptırsak olmaz mı?

Annem buna hiç yanaşmıyordu:

— Ergin, tahsilini bitir, askere git, gel. O zaman düşünürüz. Şimdilik ben gidişimizi bozmak istemiyorum.

— Anne rahat etmek, mutlu yaşamak hakkımız?

— Evet, ama bu Urgancılar köyünde değil. Burada her kazancımız, doğan her kuzumuz, üzüm yapan her bağımız, sağılı ineğimiz, atımız, arabamız. hepsi köylülerin gözüne batıyor.

— Ama bizi sevenler de var!

— Evet ama ben burada, babamın yaptırdığı

bu kerpiç evi yıkmak, yıktırmak istemiyorum. Benim burada anılarım var.

Annemin üstüne varamıyordum. Hanife teyze de:

— Ergin, diyordu. Bırak taze karıyı, ne isterse yapsın. Bak o genç olduğu halde yeniden bir kocaya varmadı. Seni hırpalamalarından korktu. Yaşı ne, başı neydi. Baban kazaya uğrayıp rahmetli olduğu zaman yirmisinde vardı, işte o kadar. Kırkına geliyor. Kadın kısmı erkeksiz olmaz. Ama anan istemedi işte. Gürcü diye yererler ama milletin gözü onun üstündedir.

Sonra kendi düşünceleri söylüyordu:

— İnsan doğduğu yerde değil, doyduğu yerde yaşar. Ne var bu Urgancılar köyünde? Basar gidersin buradan, kasabada mı olur, şehirde mi olur, istediğinden âlâ bir ev kurarsın. Sen okumuş adam burada olamazsın. Bir kasaba, bir şehir kızı gerekir sana.

Kasabadaki evimiz kusursuz sayılırdı. Odaları geniş, tavanları yüksek ve yapısı sağlamdı. Hanife Teyze kasabaya gelip pencerelerden caddeyi seyrederken bana anlatırdı:

— Hasanın babası yaptırmış bu evi. O adamcağız da böyle benim gibi, bu pencerenin önünde oturmuş, yoldan gelip geçenlere bakmıştır. Değirmenci Halil derlerdi ona. Çok zengindi. Oturup parasını yemeğe kalksa ne kendisi bitirebilirdi ne de oğlu Hasan. Eh, dünya malı bu. Bak ne kendisi yiyebildi, ne oğlu Hasan, ne de gelini Naile. Tanrı onların durağını cennet etsin.

Hanife teyze annemin yanında Naileden hiç söz etmek istemez, annem bu lafı açsa, sustururdu. Annem bu Naileyi bir türlü unutamıyordu. Ne zaman

ondan söz etmeğe kalksa gözlerinden yaşlar süzülür, solan yanaklarını ıslatırdı.

Onun ağlamasına ben hiç dayanamıyordum. Hemen koşar sarılırdım. Bana:

— Bırak beni Ergin, derdi. Dokunma bana.

— Anam benim, canım. Neye beni itip dursun?

— Ergin sen artık bir delikanlı oldun. Böyle çocukluk yapma.

— Anne, bu çocukluk değil, Sen benim annemsin. Sana bakdıkça içim genişliyor. Senin dizlerine başımı koymam, yüzünü seyretmem yasak mı?

— Haydi aslanım, haydı oğlum, sakin ol.

— Anam, eline sarılsam, elini öpsem çekersin elini benden. Yüzüne bakıp kalsam başını öte yana çevirirsin. Neden anne, neden böyle yapıyorsun?

Annem kıpkırmızı oluyor ve telaşla:

— Beni üzüyorsun Ergin, diyordu. Sevgi insanın içinde, yüreğindedir. Şimdiden ayrılığa alışmamız gerekir. Sen yetişiyorsun, elbette evleneceksin. Bakarsın geçim olmaz, ayrı otursun.

— Anne, dünya bir yana, sen bir yana.

Lisenin son sınıfına geçtim. Artık tatile çıkmıştık. Onaltı yaşımı da tamamlıyordum. Uzunca boylu, ince yapılı, şehirli tipli, giyinişine, konuşmasına ve davranışlarına dikkat eden genç bir erkektim artık.

Köyü seviyordum. Hayvanlarımız, ağaçlarımız, bağımız, tarlalarımız vardı. Bir ziraat mühendisi olmak, tarımla, hayvancılıkla meşgul olmak istiyordum. Bir köy çocuğu için bu haklı bir düşünceydi.

Yetişmiş bir fidanı, toprağın yüzüne çıkmış ekini görmek için uzak tarlalara kadar gitmekten çekinmiyordum. Paramız, kazancımız yerindeydi. Köyde

annemin iyilik yaptığı veya ufak tefek hediyeler verdiği pek çok insan vardı. Muhtarın tutucu ihtiyarların direnmesine karşılık annem bir «Gürcü Abla» idi. Su almağa gelenler ona seslenir, hatırını sorar:

— Abla bir işin varsa görüverem, derlerdi.

Hayvanlarımızın barındığı dam genişlemişti. Orada on kadar inek ve buzağı barınıyordu. Bunlar çok bakımlı ve cins hayvanlardı. Hepsinin boynunda, ya da boynuzunda bir mavi boncuk bulunuyordu. Bunlara ayrı ayrı ad takılıyordu. Veteriner, yaz kış her ay başı gelir, hayvanların hepsini muayene eder, gerekirse aşılarını yapar, parasını da alır giderdi. Bu adama, paradan başka tereyağı, yağlı peynir, sepetlerle erik, ceviz, badem gibi yiyecekler de verilirdi.

Adam köye gelir kahveye de uğrar ve:

— Feride Hanımın hayvanları için geldim, dedi. Hasta hayvanınız, aşısız hayvanınız varsa getirin.

Suratsız, aksi ve kinci muhtar:

— Bize gereği yok, derdi. Biz hayvanlarımıza baktırırız.

Yine böyle bir gelişinde, veterinere hasta hayvanlarını göstermeyen birkaç kişi, bunların başında da muhtar, büyük zarara uğramış, köyde büyük baş hayvanlardan çok ölen olmuştu.

Birkaç komşu hayvanlarına baktırmış, bizim avluya getirmişlerdi. Bu hayvanlara hastalık dokunmadı. Hiç aksamadan sütlerini verdiler ve yavruladılar. Ali Hoca mescidde Muhtar İsmail Efendiyi açıkça azarlamış ve:

— Köyde birçok hayvanın kırılmasına neden oldun, senin Feride Hanıma düşmanlığın nedir? Bunca iyiliği dokunan kadın köye veteriner getiriyor,

sen inadından hem kendi hayvanlarını göstermiyorsun, hem de komşularınınkini.

Muhtar kabaracak olmuş, ama Ali Efendi:

— Otur oturduğun yerde, beni günaha sokma, demişti.

Muhtar Ali Hocaya da düşmandı. Çünkü o inatçı bir adamdı ve ancak bir ölü yıkayıcısı olabilen İdrise bağlanmıştı.

Muhtarın çevresi epeyce seyrelmişti. Onun idaresizliğinden ve huysuzluğundan usanmışlardı. Öğretmenler de bu cahil adamı hiç tutmuyorlardı.

Şimdi, bir yıl daha okuyacaktım şehirde. Sonra bir yüksek okulda tarım münendisi olarak yetişecektim. Ben böyle düşünüyordum.

Tatil için köye geldiğimiz zaman annem:

— Ergin, dedi. Sen baban gibi ince yapılı, köylüden çok kasabalı ve şehirli olan bir gençsin. Sen çiftçilik yapamazsın.

— Hayvanları, ekinleri, ağaçları seviyorum anne.

— Duygulu olan herkes sever oğlum. Baban hayatını buralarda harcadı. Benim babamın çekmediği acı kalmadı. Ben kırkyaşıma geliyorum, bu insanların içinde yüzümün güldüğünü hatırlamıyorum.

— Peki ama ne yapacağım anne?

— Doktor ol, mühendis ol, ama tarımla uğraşma, bu köye bağlanıp kalma.

— Anne, bizim bütün varlığımızı oluşturan bu hayvanlar, bu ağaçlar, bu topraklar değil mi? Köylülerden bize ne?

— Ben senin köyde kaldığını istemiyorum Ergin.

— Öyleyse çıkıp gidelim.

— Ben daha gidemem. Sen okuyacaksın.

— Nerede okuyacağım?

— Belki Ankara'da, belki de İstanbul'da.

— Oralarda tek başıma mı kalacağım? Sen gelmiyecek misin?

— Hayır, mağazaları, köyü büsbütün bırakamam.

— Anne, kaç zamandır sen beni yalnız bıraktın. Bir insan yalnız olamaz anne. Mutlaka kendisiyle ilgillenen, kendisini seven, koruyan yakınları olmalı.

— Elbette. Ben seni korumuyormuyum?

— Anne, yemekten yemeğe yüzünü görüyorum. Beni odama yollar «Git derslerine çalış,» dersin. Senin oğluna karşı hiç ilgin, sevgin yok mu?

— Ergin saçmalama. Senin hiçbir şeyin eksik değil, Her istediğin hemen yapılıyor. Huysuzluk etme de beni üzme.

Darılıyordum. Fakat annemdi benim. Onu görmeden yapamıyordum. Bazen onun gözlerini yaşlı-görüyor içim eriyordu.

Hanife teyze ile dertleşmeğe kalktığım zaman, o da bana fazla yüz vermiyor, başını sallıyor:

— Varma üstüne, diyordu. Bir gün görmedi zavallı. Kızlığı, çocukluğu fakirlik içinde geçti. Bunca yıl acı çekmek, yokluk çekmek kolay mı?

— İyi ya teyze. Bugün bir o var, bir ben varım. Hamdolsun para sıkıntımız yok. İşlerimiz yürüyor.

— Eee, daha ne istiyorsun?

— Teyze, iş paradan pulda, işde değildir. İnsan insana muhtaçtır.

— Başın sıkıldı da yanına koşmadı mı anan?

— Sen beni anlamıyorsun. İnsanlar sevgiye muhtaçtır.

— Sabırlı ol, az daha büyü, bir kız alırsın sevişirsin.

— Benim kızda gözüm yok. Ben anamın haline şaşıyorum. Kanından, canında bir ben varım. Benden sıkılıyor, kaçıyor.

— Kaçtığı ettiği yok Gürcünün.

— Daha ne olsun. Beni ya Ankaraya, ya da İstanbula yollayacak. Orada okuyacakmışım.

— Daha ne istersin, herkesin arayıp da bulamadığı iş.

— Bana elini öpeceğim, boynuna sarılacağım, dizinde yatacağım anam lazım.

— Allah eksik etmesin, anan her zaman anandır. Ama sen de çocuk değilsin gayri. Okuya okuya bir garip oldun.

Acaba öylemi oldum? Kendimi dünyada yapayalnız sanıyorum. Okulda, yollarda bana yakın, benden bir kimse yok. Ana, baba, kardeş, akraba kimse yok. Kim varsa bana yabancı.

Acaba şiir kitaplarını edebiyat kitaplarını, bazı romanları okuduğum için mi bana bu yalnızlık duygusu geliyor?

Haftaları kasabada geçirdiğimiz günlerden beri, annemin de bazı şiir kitaplarını eline aldığını görüyorum. Şehirden ona satılmak üzere kitap da gönderiyorlar. Bunları incelerken görüyorum. O benim

dikkat ettiğimi sezince kitabı elinden bırakıyor. Ben almağa kalksam:

Kafanı böyle aslı astarı olmayan şeylerle doldurma, diyordu. Sen beynine bir dünya, bir meslek sığdıracaksın.

Lisenin sonuna geldim, bir arkadaş edinemedim. Çoğunun ailesi sıkıntı çekiyor, kimisi tembel ve okula ana baba zoruyla gidiyor. Bir yıl önce okuduklarını bir yıl sonra hatırlamıyorlar.

Benim her yıl kullandığım kitaplar, doldurduğum defterler ayrı olarak duruyor. Ara sıra babamı merak ediyorum. Hanife teyzeye soruyorum:

— Bekir Efendi mi? diyor. Çocukluğunu bilirim. Babası da iyi adamdı. Ama iki yakaları bir araya gelmedi. Babası arkasında mal bırakmadan öldü gitti. Bekire gelince, şu yanda bu yanda iş aradı. Mestan Efendi ile dertleşir, ona yardım ederdi. Eh, armudu olan ağacı taşlarlar derler. Bekirin Mestan Efendiye yanaşması boşuna değildi, Gürcüye tutkundu. Kız da gelmiş yetişmişti. Taze bir ceylan gibi. Eh buna can mı dayanır. Birgün Bekir birden Mestan Efendinin ayaklarına kapanır, başlar ağlamağa. Hasta mı olmuştur? Bir derdi mi var? Adam yapışır omuzuna, kaldırır yerden. Sorar, araştırır. Bekirin nutku tutulur, dudakları titrer, söyleyemez. Nasıl söylesin fakircik. Akşama yiyeceği olmayan delikanlıya kız mı verilir?

Bu hikâye hakikaten acıklı ve garipçeydi. Hanife Teyze:

— Söyleyemez, dedi. Ellerini öper. «Baba», der. «Sen beni bağışla. Ben kendimi bilemedim., ben divane olmuşum.»

Bekir varır, ilerideki bademin dibine çöker. Sırtını ağaca yaslar. Başlar dertli kerem gibi ağlama-

ğa. Mestan Efendi aha burada, bu kerevetin üstünde otururmuş. Gürcü varır gelir yanına. Mestan Efendi sorar:

— Feride, ne olmuş bu oğlana, nedir bunun derdi?

Feride için çeker:

— Baba, der. Anlamadın mı? Senden beni istedi de dili varmadı.

— Etme be kızım, der Mestan. Al git desem örtünecek bir yorganı mı var?

Feride de:

— Baba, o da bilir bunu, onun için dili söylemez olur, der..

Mestan Efendi o sırada Firdevs ile evlidir. Gündüz kasabada çalışır, akşamları yürür, gelir köye. Yazın da böyle kışın da. Ama çalışkan adamdır, insaflı adamdır, acır Bekire. Arada bir Feride de iner kasabaya. Naile ile kasabada ortaokulu okumuştur. Biribirlerini çok severler. Feride Bekirin bu sevdalığını Naileye anlatır. Naile de yeni evli. Onlar da yalnız. Bir Hasan var, bir Naile. Mestan Efendi dükkânda çalışıyor ya. Nur içinde yatsın, Hasan onu bir köşeye çeker.

— İş böyle olunca, kırıp sarıp birşey yapalım amca, der. Ben zaten zorlukla çalışıyorum. Bekir burada çalışır. Sen de yardım edersin, çekip çevirirsiniz.

Hanife Teyze:

— Bir iş olacak mı? Tanrı onun yolunu, yordamını gösterir insanlara, dedi. Farideyi verdiler Bekire. Oğlan deli divane oldu. Elini bırakır, ayaklarına kapanırdı. Amma ne Bekirde talih vardı, ne Hasanda ne de Nailede. Bir yıl geçti geçmedi. Firdevs kadın öldü, Hasan hastalandı. Mestan Efendiyi ken-

dine vekil olarak Mekkeye, Hacca yolladı. O zaman kasabadaki iki dükkan boydan boya uzundu. İçinde çuvallar yığılıydı. Arpa, saman, buğdaydan gayri, kepek, fasulye, koca kabaklar satılırdı. Mestan Efendi bilgili adamdı, iyi çekıp çeviriyordu dükkânı. O varıp gidince iş Bekire kaldı. Orada çalışıp dursa iyi idi ya, ama işte askerlik arkadaşları ona yollarda çalışanlara çok para verdiklerini söylerdi. Geçmiş gün, ne ettiler bilmem. Bekir Feridevi kasabada bıraktı gitti. Naile gebeydi, O da çelimsiz bir kız. Karı hasta, koca hasta.

Hanife teyze ogünleri yeniden yaşar gibi, acılı acılı anlatmıştı: Hasan ölüyor, onu kasabanın mezarlığına gömüyorlar. Mestan Efendiden haber yok. Bekir Ankaraya kadar giderek araştırıyor. Mestan Efendi de ölmüş, Nailenin doğumu yaklaşıyor. Çok zayıf olduğu için doğuma dayanabileceği şüphell. Kaldırıp şehirdeki hastahaneye götürüyorlar. Naile orada şehit olarak ölüyor. Hanife teyze ile Feride köye dönüyorlar. Dükkâna da Hamza Efendiyi bırakıyorlar.

İşte acıklı bir hayat hikâyesi. Böyle kederler görmüş olan annemin bana düşkün olması gerekmez mi? Ben anlamıyorum onun tutumunu.

Lisede, ortadaki arkadaşlarımdan hiçbiri yok. Sınıf ve sıra arkadaşım da kimbilir neden okula devam etmedi. Belki anası onu çocuk yaşta bir kocaya verdi.

Lisede, şehirli kızlar çok. Okuldaki öğrencilerin yarısı kız. Bunlar memur, subay ve tüccar çocukları. Ben belki içlerinde en bakımlı olanıyım. Derslerden de hiç bir sıkıntı çekmedim. Erkek öğrencilerin hemen hepsi şıklığa özeniyor ve saç uzatıp favori bırakıyorlar. Ama kılık kıyafetleri hiç de temiz ve hoş

değil, Hepsinin parmakları sigara içmekten sararmış. İnsanla konuşurken ağışlarından, burunlarından zifir kokusu geliyor. Bunlar erkekliğe, kabadayılığa özeniyorlar. Aralarında kızlarla başlarından geçen serüvenleri konuşurlar. Biri anlatır, ötekiler cankulağı ile dinlerler.

Bunların çoğunda öğretmenlere karşı saygı yoktur. Yumuşak başlı bir öğretmen gelirse sınıfta sigara bile içerler. Bazen sert başlı öğretmenler de vardır. Haşarı öğrencileri epeyce tartakladıkları olur. Bunların velisi, ana veya babası okula şikâyetçi olarak gelirler.

Bu fırtınalı, karışık ve sıkıntılı hayattan kurtulup kendimi köye atınca rahat bir nefes alırım. Hayvanlar, ağaçlar, meyvalar, ekin bana ayrı birer zevk verir.

Tarlalarımız epeyce büyük. Anneme bir traktör alıp almamak için birşey düşünüp düşünmediğini sordum:

— Hayır, dedi.

— Oraya para yatırmak mı istemiyorsun?

— Parasında değilim. Bizim traktörlük işimiz yok. İki üç rençber çalışıyor. Bunların kısmetleri bu tarlalardan. Traktörü çalıştırırsak fazla bir kârımız da olmaz. Bir de şoför parası gerekir. Elli altmış dönüm için traklör alınmaz.

— Daha temiz iş görür, başka işlerde de kullanılır.

Daha fazla konuşamadım. Annem beni bir işaretle susturdu, çekilip gitti.

Yirmi yaşında Tıp Fakültesine girdim. Annem, cebime yeteri kadar para koyarak beni İstanbula yolladı. Bir öğretmenimin yardımı ile bir aile yanında kendime bir yer temin ettim.

Talebe yurtları doluydu. Oteller pek pahalıydı. Beş altı öğrenci birleşip bir oda tutuyor, orada tam bir bekâr hayatı yaşıyorlardı. Ben bu sefalete dayanamazdım. Öğrenci yurtlarına başvuran aileler yanlarına öğrenci alıyorlarmış. Bana da bir adres verdiler. Aksarayda, ana cadde üzerinde bir apartıman dairesi. Biraz sıkıntı çekerek daireyi buldum. Kolları sıvalı, bilekleri ıslak bir kadın bana ne istediğimi sordu. Anlattım.

— İyi ama yavrum, dedi. Ben kız öğrenci istedim.

— Özür dilerim, dedim. Bana yurttan adresinizi vermişlerdi. Bir iki adres daha var. Rahatsız ettim.

Kapının içinden bir ses:

— Anne, anlayıp dinlemeden hemen ayağına gelen kısmeti tepme, diye mırıldandı. Ne halde olduğumuzu bilmiyor musun?

Kadın biraz sıkılarak:

— İçeriye buyurun, dedi. Biribirimizi tanıyalım da..

İstanbul evlerini pek bilmiyordum. Aksaraydaki dairenin içi bana fakir insanlarla karşılaştığımı bildirdi. Salon dedikleri hayli fakir yere girdik. Kadın kollarını indirdi. Kendisine bir çeki düzen verdi. Gelip karşımda bir yere oturdu. Yanımıza onaltı, onyedi yaşlarında hayli güzel, sarışın bir kız da girdi. Beni başı ile selamladı.

Kadınla kısaca konuştuk. Köylü olduğumu, Tıp Fakültesini kazandığımı, İstanbulun yabancısı olduğumu anlattım. Kadın da bana dul kaldığını, kızını okutmağa çalıştığını, oturdukları dairenin kendi malları olduğunu anlattı,

— İstanbul'da geçim son derecede güçleşti, dedi. Bir çok aile yurtlarda yer bulamayan öğrencileri

evlerine alıyorlar. Öğrenci başına onbeş bin lira istiyorlar. Bilmem siz verebilirmisiniz?

Daha sonra yanıma bir öğrenci daha alacaklarını söyledi. Yatacak yer, çalışacak bir masa verecekler. Allah ne verdiyse, sabah, akşam beraber yiyeceğiz.

İstedikleri parayı vereceğimi söyledim, ama bir başka öğrenci daha almalarını doğru bulmadım. İki öğrenci parası verecektim.

Hemen bir iki dakika içinde anlaştık. Kız çok hareketli ve konuşkandı. Bir kaç güne kadar Fakülte açılacaktı. Yerleşmem, biraz eşya almam gerekiyordu. Kadın utana, sıkıla benden iki öğrenci parası olarak otuz bin lira aldı. Ben de çıktım, mağazaları dolaştım. Kendime bir kaç gömlek, iç çamaşırı, çorap, mendil gibi şeyler aldım. Bir de terliği unutmadım.

İşte böylece İstanbula yerleşmiş oldum. Fakülte süresince bu koca şehirde kalacak, okuyacaktım.

İlk haftalarda şehri ve yanlarına geldiğim insanları yadırgadım. Artık annemin sesi yerine boyuna sigara içen Macide Hanımın sesini ve Deniz adındaki sarı kızın mırıldandığı bir şarkıyı duyuyordum. Beni yemeğe annemin berrak sesi çağırmıyordu. Hanife teyze terliklerini sürterek kapıma gelip:

— Ergin, haydi gel, yemek yiyelim, benim pek içim bayıldı, demiyordu.

Deniz kapıyı tıkırdatıyor ve belki ağzını anahtar deliğine uydurup:

— Ergin ağabey, yemeğe buyurun, diyordu.

Yemekleri fazla çeşitli değildi, Çoğu zaman fasulye haşlayıp üzerine bir kaç zeytinle, bir iki haşlanmış yumurta dilimi koyuyorlardı. Alıştığım hamur

işleri, börekler yoktu. Ben gündüzleri, dışarıda, beğendiğim yemekleri yiyordum. Sabahları da pek iştahlı değildim. Ama annesinin kaş çatmasına karşılık Deniz bana rafadan yumurta yapıyordu.

Çok basit eşya ile döşeli olan bu küçük odada öyle pek eşyamı koyacak dolap filan yoktu. Odanın ortasındaki elektrik ampulü bana yetmediği için bir gece lambası aldım. Masadan çok, eski moda konsola benzeyen yerde çalışmağa başladım.

Macide hanım sıkıldığımı anladı da:

— Ergin Bey, dedi. Emekli aylığım otuz bin lirayı bulmuyor. Apartmanın da bir çok masrafı var. Biliyorsunuz, kız da lisede. Benim elimden birşey gelmez. Siz bizden hoşnutsanız kendinize gereğini duyduğunuz eşyayı alınız.

Önce yazıhaneye benzeyen ufak bir masa aldım. Kitaplarım için bir de raflı dolap. Bir zaman için başka şeye gerek duymadım.

Benim asıl canımı sıkan annemden ayrılmış olmamdı. Hep onu düşünüyordum. Hemen her hafta mektup yazıyordum «Bir çatı altında yaşarken de sana hasretim anne» diyordum. «Beni büsbütün gurbete ittin.»

Annem daima ciddi, ağır davranıyordu:

— «Beni düşünmemde bir anlam yok. Ben kendi hayatımda rahatım. Her ne istersen senin için yapmağa hazırım. Ama artık çocukça davranma. Mesleğini sev. Kendi yeteneklerinle yaşamağa alış.

Öyle yapıyordum. Fakat köyü unutamıyordum. Caddenin iki yanına sıralanmış olan biribirinden güzel apartımanlar arasında Urgancılar köyündeki o tek katlı toprak damlı kerpiç evin hasretini çekiyordum.

Fakülte öğrencileri, üçü beşi birleşip gezer, eğ-

lence yerlerine giderlerken ben kiraladığım odaya gelip kapanmağı seviyordum. Burada daha rahat düşünmem mümkün oluyordu.

Son zamanlarda aldığımız elarabası ile temizlenen ahırdaki gübreleri alır, evin uzağına, tarladakl çukura atar veya tarlaya yayardım. Herkesin evinin yanında, binbir sineğin kaynadığı gübrelik bizde yoktu. Hatta bizim ineklerimiz bile temiz ve titizdiler. Öyle alışmışlardı. Damı ilaçlar, her gün süpürür, sulardık. Hayvanların tımarı sırasında sinekler ayrıca bir sorun olurdu. Zaten sürüde sineklere uğrayan hayvanlar eve gelince, damdaki ilaç kokusu sinekleri barındırmıyordu.

Annem benim çiftlik işleriyle uğraştığımı hiç istemiyordu. İşte ne yapmış, beni tarım okullarına değil Tıp Fakültesine sokmuştu.

Hanife Teyze de annemden yanaydı. Kimsesi olmayan bu kadın, son yirmi yıl içinde rahata kavuşmuştu. İstediği zaman yatar kalkar, istediğini yerdi. Ona bir iş buyuran yoktu. Fakat içi durmaz, kalkar, ortada ne iş varsa yapardı. Bir köy kadını olarak kışlık erzak üzerinde titizlik gösterirdi.

Gözden ırak olan gönülden de ırak olur derler. Annemi hiçbir zaman unutmamakla birlikte İstanbul'da kendi hayatıma dalmıştım. Ayda bir iki mektup yazmakla anneme karşı vazifemi yapmış gibi oluyordun.. Zaten her zaman:

— Köyü, beni düşünerek zihnini yorma diyordu. Fakültenin dersleri ağırdır.

Macide Hanım bir gömlek değiştirirsem hemen alır, yıkar, ütüler, dolabıma koyardı. Yavaş yavaş onlar benden daha fazla memnun kaldılar. Denizin bin türlü ihtiyacı vardı. Liseye gidiyordu. Yeni kitap alamadığı için, arkadaşından aldığı sahifeleri yırtık ve

karalanmış bir iki kitapla yetinlyordu. Bazen benim defterlerime bakıyor ve ağzından kaçırıyordu:

— Ergin ağabey, şöyle bir defter için ömrümden iki yılını veririm.

Ona öyle bir defter hediye ettiğim zaman kızcağız boynuma sarıldı. Dudaklarını yanağımda hissettim. Genç kollarıyla beni sıktı.

Ne olurdu, annem bir defa olsun bana böyle bir sevgi belirtisi gösterseydi! Fakat Macide Hanım kızının benim yanıma gelmesinden hiç memnun olmuyordu. Deniz zamane kızıydı. Serbestti. Hareketlerine pek schip değildi. Durup dururken parlayıveriyordu. Ayrıca bana yemeklerde hizmet ediyordu. Bazen bu akşam yemeklerinde bana sorar, eğer vaktim müsaitse kendisine derslerinde yardım etmemi isterdi.

Doğrusu ben, okullarda çalışmağa alışmış bir gençtim. Havailiğim, haylazlığım yoktu. Bir iki saat çalışmak bana yetiyordu.

Ana kız, benim köylü olmakla beraber, hiç de para sıkıntısı çekmediğimi görüyor ve ara sıra beni çarpıyorlardı.

Kaç defa elektrik veya su faturası için benden para istemiş ve üç aylıklarda vereceklerini söylemişlerdi. Tabii bu faturaların bedelleri bana iade edilmedi.

Deniz, bir defa ayaklarının su aldığını ve bir bot almak için gözyaşı döktüğünü söylemişti. Tabii bukadar açılıp saçıldıktan sonra, kıza bir bot parası vermemek olamazdı.

Bot yerine çizme aldı. İlk giydiği gün de mutfakta olan annesine:

— Ercan ağabeyime teşekkür edeceğim!

Dedi ve odama gelerek kapıyı kapattı, boynuma

sarıldı. O beni öptü, ben de onu öptüm. Bu benim hayatta ilk defa bir kızı öpüşüm oldu.

Bu kadar yakınlığın dışında, kız, annesinin yanında bile dirseğini, ya da bileğini omuzuma koyar, okuduğuma veya yazdığıma bakardı. Annesi kaç defa:

— Deniz, ağabeyini rahatsız etme, demişti.

Ama kız içinden geldiği gibi hareket ediyordu.

Onlar önce, beni saf, cahil bir köylü delikanlısı zannetmişlerdi. Fakat bir komşu misafirleriyle konuşurken, gelen hanım:

— Ayol, Macide Hanım, demişti. Saf dediğin, temiz ahlâklı dediğin delikanlı bu mu? Ayol, bu adam ikinizi de suya götürür de su içmeden getirir. Siz hiç fakülte imtihanlarını kazanmış bir köylü genç gördünüz mü?

Ana kız durumsamışlardı ama bir iki gün sonra, yine kendi kanıları ile baş başa kaldılar. Ben de pek genç ve güzel bir kızın arkadaşlığından zevk duymağa başladım. Kız savruktu, patavatsızdı ama çalışkandı. Benim odama gelişi muhakkak bir yardım istemek için oluyordu. Bilgi yardımı.

Öğrendiklerimi öğretmek için çok yumuşak ve sabırlı davranıyordum. Kızın bazen nefesi yüzümü okşuyor, başı başıma değiyordu.

Ne olurdu, o hain annemden bir defa olsun böyle yakınlık görseydim?

Herkesin annesi, oğluna veya kızına güzel görünür, anne kimselere değişilmez. Ama, benim annem büsbütün başka bir genç kadındı. Beyaz, lekesiz yüzünde o ceylan gözleri, o ince ve hareketli kaşları, o beline kadar inen ve hergün defalarca taranan saçları büsbütün başkaydı.

İstanbul'a geleceğim sırada, annemin dükkân

için çektirdiği vesika resimlerinden birini aşırmıştım. İstesem vermezdi. Neden, işte bunu bilmiyorum!

Bir aralık bu küçük resmi çalıştığım masanın üzerine bırakmıştım. Deniz girip resmi gördü, hemen kaptı:

— Yakaladım işte! dedi.

— Aferin sana, dedim.

— Kim bu kız?

— Sevgilim, dedim.

— Fakültede mi?

— Hayır.

— Bana sevgilin olduğunu söylüyorsun?

— Evet, dünyada herşeyden fazla sevdiğim bir yaratık.

— Sözlün mü?

— Hayır Deniz. Annem.

— Yalan!

— Annem diyorum!

Kız resme baktı, arkasını çevirdi, adını okudu, tekrar çevirdi, baktı:

— Sahiden annen mi Ergin ağabey?

— Vallahi annem.

— Ne güzel bir kadın. Çok da genç.

— Kırk yaşında filan.

— Köyde mi yaşıyor?

— Evet. Kasabada da mağazalarımız var.

Macide Hanım da annemi pek beğendi. Ondan uzun uzun söz ettim. Tabii anlatırken içim kabardı. Boğazıma bir şeyler düğümlendi.

Benim duyduğum bu hasrete, bu içten gelen ayrılık üzüntüsüne karşı, ders yılı sonuna doğru annemden bir mektup aldım.

«Köye gelmeğe kalkma Ergin, diyordu. Burada bu ilkel köyde insanı sinirlendiren olaylardan başka

birşey yok. Daha yıllarca İstanbul'da yaşıyacak, okuyacaksın. Okuduklarını iyi kavraman gerekir. Bunun için de uygarlığın içinde yaşamanın çok doğru olacağını düşünüyorum. Bütün yıl Fakültenin ağır dersleriyle kendini yordum. Şimdi yaz tatilinde gezmek, eğlenmek hakkındır.»

«Ben sana ne zaman gelmen gerekirse yazarım. Bu yaz, belki ben de bir aralık kalkar gelirim. Kendimde bazı rahatsızlıklar hissediyorum. Bütün tahlilleri yaptırmak, belki uzman hekimlere görünmek gerekir.»

Annem köye ait bazı haberler de veriyordu. Öğretmenler değişmiş. Köyün muhtarı İsmail Efendi'nin kızı kaçmış. Adam bunu kendisine ağır bir hakaret sayarak kızın peşine düşmüş, onları komşu köyde bastırmış. Kuşağından tabancayı çekince vurmuş kızını kaçıranı. Hastahaneye yetiştirememişler. İsmail Efendi kelepçeye vurularak kasabaya, oradan da şehre götürülmüş. Bir katil olarak oniki yıl hapse mahkûm olmuş.

Annem bu hikâyeden sonra, köye gençten bir muhtar seçildiğini, köylünün biraz daha derli toplu davrandığını köye su getirmek için faaliyete geçildiğini ve kendisinin de su borularının parasını yüklendiğini yazmış.

İsmail Efendi'nin azgınlığının kendi başına dert açtığını düşündüm. Annem Hanife Teyze'den ve Hamza Efendi'den ayrıca bahsediyor ve kızların çok iyi çalıştıklarını yazıyordu.

Benim köye gitmiyeceğimi öğrenen Deniz:

— Ne iyi Ergin ağabey diyordu. Bütün yaz gezeriz. O plaj senin bu plâj benim. Maçlara da gideriz.

Kız sınıfını geçmiş olmanın sevinci içindeydi.

Kendisini gezdirecek paralı bir arkadaş da bulmuştu. Fakat ben nihayet bir şehir çocuğu değildim. Benim düşüncelerim daha idealdi. Büyük camileri, müzeleri, tarihi yapıları gezecektim. Sonra bazı kütüphanelerde merak etiğim bir iki eser vardı. Ayrıca Sahaflar Çarşısı dedikleri cami avlusunda bazı kitapları arıyacaktım.

Temmuz sonlarındaydı. İlk defa Denizle birlikte bir müzeye gitmiştik. Ben Fakültenin ilk yılını başarı ile bitirmiş ve bunu anneme yazmıştım. Bir hayli yol yürüdükten sonra eve geldik. Macide Hanım yemek hazırlamıştı. Denizle benim üzerimizde beyaz keten pantolonlar, ve sırtımızda aynı renkte ceket vardı. Keten ayakkabılar da katılınca dişili erkekli bir çift teşkil etmiştik.

Ben odama girdim. Cekedimi bir köşeye attım, terliklerimi giyeceğim sırada yazıhanenin üzerindeki bir kâğıt gözüme çarptı.

Uzanıp aldım. Bu benim adıma gelmiş bir telgraftа. Titreyen parmaklarımla bükülü kâğıdı açtım. Yazıyı bir hamlede okudum:

«Annen hasta, acele gel. Hanife.»

Bir an içinde ayaklarım yerden kesilir gibi oldu. Yatağımın üzerine çöktüm. Ellerimi yüzüme kapattım.

Deniz odaya girmiş sesleniyordu:

— Ne var, ne oldu?

Telgrafı işaret ettim. Kız koştu, kâğıdı okudu, hemen:

— Merak etme. dedi. Önemli bir şey değildir inşallah.

Kendimi kasabaya dar atmıştım. Annemi iyileşmiş bulmağı ümit ediyordum. Fakat mağazalar kapatılmıştı. Kasabadakilerin bir çoğu mezarlığa dökülmüştü. Perişan bir halde oraya koştum. Kalaba-

lığı yardım, onu Naile'nin açılan mezarına indirirlerken yetiştim.

Birçok insan bağırdı. Beni tutmağa çalıştılar. Tabutun üstüne kapandım, bağırarak ağlamağa başladım.

Bir an kadar işlerini bırakan adamlar durakladılar. Sonra Ali Hoca benim omuzuma elini koydu:

— Ergin bey oğlum, dedi. Her doğan ölecektir. Daha fazla bekletme cenazeyi, günah olur.

Yüzümü görmek istedim. Biraz açtılar. Gözleri kapalıydı. Yüzü mermer gibi beyazdı ve ince, kara kaşları ile gözlerinin kuyrukları bana annem Feride'yi hemen tanıttı.

— Anneciğim, beni de al yanına! diye bağırdım.

Ölü bana karşılık vermedi. Bir iki kişi beni geriye çekiyorlardı. Çalı gibi bir el yüzüme dokundu ve başımı yana çevirdi. Yaşlı gözlerle Hanife Teyzeyi gördüm. Onunda yüzü bir ölü yüzüne benziyordu. Gözlerinin çevresi ağlamaktan halkalanmıştı.

Sesi boğuk, kısık ve derinden geliyordu:

— Gürcü elden gitti, ömürcüğü bu kadarmış.

— Neye bana daha önce haber vermedin? diye bağırdım.

Hanife Teyze:

— İstemedi, dedi. Gürcü istemedi.

— Neden istemiyordu beni?

Hanife kadın benim kulağıma yaklaştı. Kısık seciyle:

— Oğlum, dedi. Senin anan Gürcü değildi. Senin anan Naile'ydi.

Bir an içinde dünyamı şaşırdım. Mezarı örtenleri rüyada gibi seyrediyordum. Sonra işler bitti, du-

alar okundu, Urgancılar köyünün hocası Ali Efendi yanımdan geçerken:

— Başınız sağ olsun oğlum, dedi. Allah taksiratını affetsin!

Hanife Hanım koynundan çıkardığı Kur'an-ı Kerimden açtığı bir sahifeyi ölüye duyurmak istermiş gibi, biraz yuksek sesle okuyor ve okuduğu yazıları görebilmek için, dal gibi zayıf, kemikten oluşan bileği ile gözyaşlarını kurulamağa çalışıyordu.

Mezarın ayak ucunda, Hamza Efendi oturmuş, dudakları kıpırdayarak birşeyler okuyor, o da ağlıyordu.

Ben Hanife Teyzeyle mezarlıktan çıkarken Hamza Efendi:

— Siz buyurunuz, dedi. Hanımablamın vasiyeti vardı. Ben biraz daha burada kalıp bekliyeceğim.

Kasabaya doğru yürürken sordum:

— Ne bekliyecek bu adam?

Hanife Teyze:

— Çok korkardı Gürcü, dedi. Bazı kimselerin ölmeden gömüldüklerini işitmiş. Hamza'ya söylerdi bunu.

— Ne zaman öldü, Teyze?

— İki gün oluyor.

— Neden öldü?

— O kötü hastalıktan. Yerebatasıca.

— Neye çaresini aramadı?

— Baktırmazdı kendisine. Geçiştirmek isterdi rahatsızlıklarını. İki ay önce şehre gittik. Hastanede baktılar. Kim muayene ettiyse, vakti geçmiş dedi.

— Çağırtsaydın ya beni Teyze?

— Öleceğini bilirdi. Ama istemedi seni.

— Neden istemezdi annem benim. O büyütmedi mi?

— Sen ona Naile'nin emanetiydin.

— Ne olursa olsun, ben onu ana bilirdim, içim titrerdi.

Feride annem ölmüş, bana öyle telgraf çekilmiş. İki gün yollarda perişan olmuştum. Mağazanın üstündeki eve yıkılarak gittim. Artık hayat hiç yoktu gözümde. Ben orada kaldıkça yatıp kalktığım odaya kapandım. Dışarıda başsağlığına gelenler oluyordu.

Neden sonra el ayak çekildi. Ulucamiden ezan sesleri geldi. Doğruldum, becerebildiğim kadar bir dua okudum, elerimi yüzüme örtüp bir zaman daha ağladım. Sonra Hanife Teyze geldi:

— Oğul, dedi. Ölenle ölünmez. Gürcü doğdu doğalı eyi bir gün görmedi. Yokluk yokluk üstüne, acı acı üstüne geldi. Sağa, sola bunca eyiliği vardır. Durağı gayri cennettir onun, bu yalan dünya değil.

Ne garip, hemen iki gündür birşey yememiştim. Feride annemin içinde çalıştığı mutfağa, oradaki masaya oturduk.

Ben odada kapalı kaldığım kadar Hanife Teyze helva kardırmış, sağa sola dağıttırmış. Bir de çorba pişirtmiş.

Hamza Efendi'nin kızı Fadime bize hizmet ediyordu. Sağıma, soluma bakınmadan çorbayı kaşık kaşık içiyordum.

Sonra yapılan helvadan bir iki lokma aldım. Helvanın üstüne gözlerimden yaş damladı. Sonra yüzümü suları çarpa çarpa yıkadım. Salona gittim. Hanife Teyze çok geçmeden yanıma geldi

— Yorgun olmalısın! dedi.

— İnanamıyorum teyze, dedim.

— Eee, dedi. Dünya işi bu.

— Çok acı çekti mi?

— Ne bileyim, belli etmezdi bana. Hastalığını bile bunca zaman saklamış, şikâyetçi olmamıştı.

— Nerede öldü? Köyde mi?

— Hayır şehirde, hastanede, dedi kadın. Yoksa bu sıcak günlerde ölü bekletilmez. Hastanenin soğukluğu var. Oraya koyuldulardı. Bu sabah aldık, getirdik.

— Benim için bir şey söylemedi mi?

Hanife Teyze:

— Hayır, dedi. Yalnız hastalığının devasının olmadığı anlaşılınca birşeyler yazdı. Bir zarfa koydu. Bana kendisi ölünce sana vermemi tenbih etti.

— Köyden kimse gelmedi mi?

— Ali Efendi ile muhtar, bir iki ihtiyar yürüyüp gelmişlerdi. Arattım onları, ama karanlığa kalmamak için gitmiş olmalılar.

İhtiyar kadın bana bir zarf getirdi. İçinde birkaç tabaka kâğıt olmalı ki zarf epeyce kabarıktı.

Fakat hemen açmağa çalışmadım. Sıcak bir yaz gecesiydi. Uzak bir yerden bir radyo sesi geliyordu. Hanife Teyze oturduğu yerde uyukluyordu. Son zamanlarında gelen bu büyük acı bu kimsesiz kadını da yıkmış gibiydi.

— Teyze, Feride annem, mağazalar köydeki mallar için birşey söyledi mi?

Kadın başını ağır ağır kaldırarak:

— Yok, dedi.

— Bana ne yazmış olabilir?

— Ne yazdığını bilmem. Mağazalar için, «Ergin bu işlere el atıncaya kadar olduğu gibi işlesin,» dedi. İhtiyarla, iki kız bakacaklar mağazalara. Köye gelince..

Hanife Teyze duraladı.

— Ne dedi annem? diye sordum.

— Ergin köydeki mallara el atıncaya kadar sen bak, dedi bana.

— Peki ben el atınca ne olacak?

— Gayri alnımıza ne yazılmışsa onu görürüz.

— Teyze, senin bunca yıldır verdiğin bir emek var. Sen boşta mı, yalnız mı kalacaksın?

— Oğul benim yaşımı sordun mu bana? Benim için gayri varlık, darlık olur mu? Eh, Gürcünün sayesinde son yıllarda çok rahat ettim. Ne yaptığımı, ne ettiğimi arayan, soran olmadı. Yedim, içtim, sen de helâl et!

— Teyze, benim ne var ki? Ben Feride anneme bırakılmış, el kadar bir çocuk değil miyim? Bu dünyaya ne ile geldim ki neyim olacak?

Hanife Teyze:

— Hasan Efendi zengin adamdı, dedi. Kasabadaki iki mağaza onundu. Anan da zengin kızıydı.

— Anam mı? Naile mi?

— He ya!

— Peki neden benim nüfus kâğıdımda anamın babamın onlar olduğu yazılmamış?

— Baban önceden ölmüştü oğul. Anan da seni dünyaya getirirken öldü. Feride bu acı ile yıkılmıştı. Naile'nin cenazesi ile uğraşıyordu. Hamza da vardı yanında. Ben seni aldım, sardım, sarmaladım. Urgancılar köyünün yolunu tuttum.

— Bu çocuk kimin diye sormadılar mı?

— Kim soracak oğul. Vardım evime. Keçi sütü kaynattım, su da kattım, emzikle içirmeye çalıştım. İki gün sonra Bekir'le Gürcü çıkıp geldiler.

— Bekir babam buradaydı demek?

— Hasan öldüğü sırada varmış gelmişti. Naile

de hastaydı, Gürcü yollamadı Bekir'i. O da mağazalara bakardı.

— Teyze, elde avuçta bir şey yok, bir de bebeye nasıl baktılar?

Hanife Teyze uzun uzun içini çekti:

— Oğul, dedi. Naile'nin öldüğü gün Feride de hastanedeydi. Ben de Naile'nin başında beklerdim. Hekimler, zaten zayıf olan Naile'nin bu doğuma dayanamıyacağını söylediler. Çocuğu parçalayıp almak istediler. Naile buna razı olmadı. Çocuk dünyaya geldi, ama kızcağız da bitmişti. Bir hastane halkı onu yaşatmak için çalışırdı. Odada yalnız kalmıştık. Ümit yoktu. Naile Feride'ye seslendi. Gürcü vardı yanına, bebek Naile'nin yanında yatıyordu. Daha kendisine gelmemiş, meme almamıştı. Naile:

— Feride, dedi. Yastığımın altına elini sok. Orada bir kese var, al onu.

Feride bu işi yaptı. Bu kesenin içi altın para, yüzük, küpe gibi şeylerle doluydu. Naile:

— Feride, dedi. Ben ölüyorum. Oğlumu sana emanet ediyorum. Ona kendi oğlun gibi bak. Sağlığında ona benim öldüğümü bildirme.

Feride ağlamağa başlamıştı. Naile:

— Bu keseyi koynuna sok, dedi. Beni Hasan'ın yanına gömsünler.

Hanife Teyze:

— Ne geçti, ne geçmedi, dedi. Naile öldü gitti. Feride'yi orada bıraktım. Bekir'e, Hamza'ya haber saldım. Ben bebeyi aldım, düştüm yollara. Onlar Naile'yi kocasının yanına yatırmışlar. Varıp geldiler. Naile daha önceden hastaydı, yatıyordu. Hasan'ın ölümü onu büsbütün yıkmıştı. Kasabada bir noter vardı. Onu eve çağırmış, dükkânlarla bu üç gözlü evi Feride'nin üstüne yapmıştı. Zaten son

zamanlarda Feride de orada dururdu. Naile'ye bakardı. Köye varınca ben Feride'nin babasının evine geldim. Bir de doğum bildirisi yazdım. Bekir vardı muhtara nüfus kâğıdı istedi. İsmail vermedi. Bunun üzerine kasabaya vardı, orada bir nüfus kâğıdı çıkarttırdı. Böylece sen Bekir'le Gürcü Feride'nin oğlu olarak kütüğe geçtin.

Ben bunları bir başkasına ait masal gibi dinliyordum. Annemin Naile'ye ne kadar değer verdiğini yeni anlıyordum. Hanife Teyze kalkıp, yattığı odaya varmış ve bana kırmızı bir kese getirmişti:

— Ergin, oğul, dedi. Feride hastanede, Naile'nin öldüğü odada, o köşede öldü. Gayri yaşıyamıyacağını anlayınca bana bu keseyi verdi:

— Teyze, dedi. Bu Naile'nin emanetidir, bunu Ergin'e ver. Ben elden geldiği kadar bu altınlardan, bu elmaslardan faydalanmak istemedim. Bir iki altın bozdurduk, bildiğin gibi iki inek aldık. Bu hayvancıklar verdiğimiz parayı katın katın çıkarttı. Az zamanda gözümüzü açtık.

Kırmızı keseyi açmadım. Yanıma koydum.

— Babam? diye sordum.

Hanife Teyze:

— Hangi baban? dedi.

— Bekir Efendi, dedim.

— Ha, dedi. Onun yol işlerinde alacağı vardı. Gayri gelip kasabada çalışacaktı. Kalktı, gitti yol işlerine, çok geçmeden haber geldi. Yarmadan düşmüş, başını taşlara çarpmış, ölmüş.

Hanife Teyze:

— Tanrının garip bir kuluydu o da, dedi. Feride'yi çok severdi. Ona sarılmaya, onun yanında yatmaya kıyamazdı. Yorgun da olsa oturur, Feride'nin

yüzünü seyrederdi. Yanındaydı, kocasıydı, ama ona hasretti.

— Benim gibi Teyze, dedim. Anam için, içim titrerdi. Ona sarılmak, dizlerine başımı koymak, onun sıcağını duymak isterdim. Ama ben de hasrettim ona. Beni bir defa öptüğünü bilmem. Ben dolanacak olsam eliyle iterdi.

— Gayri böyle konuşma Ergin. Çok emek verdi sana. Kucağından indirmezdi. Bekir de ölünce büsbütün yalnız kaldı. Senin üstüne düştü. Seni büyütmek, seni yetiştirmek isterdi. Bunu da yaptı.

— Mağazaların işi o zaman nasıl oldu?

— Naile Feride'ye devretmişti ya. Feride hepsini kendi üstüne aldı. Yavaş yavaş bütün borçları ödedi, alacak verecek kalmadı. Sen ilkokulu bitirince, daha çok kasabadaki işlere girişti. Beri yanda Urgancılar köyündeki mallar da her yıl arttı. Feride boşuna bir para harcamaktan korkar, bana «Yetim malı» derdi. Ben bir gün olsun Feride'nin bileğinde, boynunda bir bilezik, bir dizi altın görmedim. Bir inci boyunluğu vardı. Onu severdi, onu takardı. Bir de Bekir'le evlendiği sırada bir nikâh halkası almıştı, işte onun bütün takısı bu olmuştu.

— Annemin incileri ne oldu ?diye sordum.

Hanife Teyze:

— Hastaneye gideceği sırada onu Fadime'ye verdi dedi. Kız, onu çok sever, boşta buldukça boynuna takardı. Feride kendi eliyle onu Fadime'nin boynuna taktı. Kız başladı ağlamağa. Hele Feride'nin öldüğünü duyunca atardı kendisini yerlere, vururdu başını tahtalara.

— Feride anamı son bir defa görmek isterdim, dedim.

Hanife Teyze:

— Yüzünü açtırdın, gördün ya, dedi. Kapandın üstüne, zorla ayırdılar seni. Sen asıl ananı doğduğun gün kaybettin oğul. O da Gürcü gibi güzellerin güzeli bir kızdı. Feride ile beraber okumuşlardı. Mestan Efendi ortaokula giderken kızını Naile'nin yanında bırakırmış. Feride, onların ölümünden sonra canla başla çalıştı. Hayvanlar üredi, ağaçlar verdi, tarlalar ekini esirgemedi, herkesin bağı iki çitmik üzüm verirken bizimkiler kol gibi salkım bağlardı. Neden olurdu bu, bilir misin? Hep emanet mal diye üstüne titremekten. Bir kulun hakkı, emeği kalmamıştır Feride'de. Bir yandan da iyilik yapmak isterdi. Bunları Naile'nin adına yapardı.

Hanife Teyze iğilmişti. Gözlerinden ikişer damla yaş düştü:

— Tanrı rahmetini esirgemesin, dedi.

Kasabada yapılacak işlerim vardı. Önce veraset ilâmı çıkartarak annemin üzerinde olan iki dükkânla üstündeki daireyi, bütün eşyasıyla birlikte üstüme geçirmiştim.

Sonra köydeki bağ, bahçe, tarla ve sayıları onikiye varan ineklerle koyunlar benim üstüme geçti.

Annemin iki köylü ailesine verdiği yarıcılığı aynen kabul ettim. Hanife Teyze bu işlere bakacaktı.

Hamza Efendi ile kızı Fadime mağazaları çalıştıracaklardı. Hamza Efendi cahil bir adamdı, ama onun başarılı olması doğruluğundan ileri geliyordu. Her iki mağaza biraz daha ağır çalışıyordu. Eskisi gibi, başında Feride yoktu ki yeni yeni araçlar getirtsin, siparişler alsın. Fakat Hamza Efendi bile Annemden öğrendiği gibi, dükkânda olmayan bir mal için şehre, belli bir yere telefon ediyor ve sık sık gidip gelen kamyonla müşterinin istediği malı getirtiyordu.

Nereye baksam orada Feride annemi arıyordum. Onun berrak, ince ve çok nazlı sesi kulaklarımdan gitmiyordu.

Benim hayli zayıfladığımı, sağlığımı kaybettiğimi sezen Hanife Teyze:

— Oğul Ergin, dedi. Sen var git İstanbul"a. Burada çevrene bakındıkça Gürcüyü arıyorsun. Eh; ne yapsın, o da seni evlât gibi korurdu.

Annemin bana bıraktığı zarfın içinden bir takım vergi makbuzları ile banka cüzdanı ve tapular çıktı. Bir tek kelime bile yazmamıştı. Yalnız zarfın üzerine benim adımı yazmakla yetinmişti.

Herhalde Hanife Teyze'nin gerekli ne varsa bana anlatacağını biliyordu. Bir iki gün sonra ihtiyar kadın:

— Gürcü ne yazmış sana? dedi.

Zarftan çıkanları gösterdim.

— Gerek görmemiş, dedim. Yalnız bana yolladığı son mektubunda hiç alışmadığım bir söz vardı. «Gözlerinden öperim oğlum» demişti.

İç çekmek sırası bana geliyordu. Eylül ortalarındaydık. Bir gün, bir pazar günü Hanife Teyze ile Hamza Efendi'yi de alarak mezarlığa gittik. İki okul arkadaşı, şimdi ateş tuğlasından yapılmış bir lahdin içinde koyun koyuna yatıyorlardı. Beni dünyaya getirirken ölen, yüzünü bile görmediğim annem için ve Feride annem için becerebildiğim kadar dua okuyordum.

Hanife Teyze yine koynundan çıkardığı Kuranı Kerimden bir Sûre okudu. Biz Hamza Efendi ile birlikte, hem dinledik, hem de serpilen çim tohumlarının filiz verdiği toprağın üzerindeki ufak tefek taşları ayıkladık.

Mezarlık bekçisi yanımıza kadar geldi. Emzikli

kovasıyla çim tohumlarının filizlendiği toprağı suladı:

— Haftaya kalmaz, dedi. Yemyeşil bir örtüye döner bu kabrin üstü. Hasan Efendi'nin mezarı gibi olacaktır.

Mezarlıktan uzaklaşırken bir süre önce, Feride annemle birlikte gelip ziyaret etiğimiz bu kabristandan, şimdi annem bana seslenir gibi geliyordu.

Mağazada Hamza Efendi bana bazı hesapları gösterdi. Neler yapması gerekeceğini bana soruyordu. Annemin inci gibi yazısıyla tuttuğu hesapları üzülerek, gözlerim dolarak inceledim. Köyde yaşıyan bir genç kadından umulmayan bir bilgi ile yazılar yazmış, rakamlar sıralamış, hesaplar yapmıştı.

Köye gitmediğimiz günlerde, okuldan dönüşümde ona yardım ederdim. Bana mağazanın nasıl bir hesap tutması gerektiğini öğretmişti. O zaman kendisine yardım etmiş olmaktan ve para kazanmada faydalı olmaktan zevk duyardım. Annem muhtelif satış eşyasının yerlerini tesbit etmişti. Aradığı bir şeyi gözleri kapalı olarak bulurdu. Bunların yerlerinin değiştirilmesini hiç istemezdi.

Şimdi mağazanın içinde dolaşıyor, raflara, kutulara bakıyordum. Gerek Fadime, gerek Hamza Efendi aydkta durarak ve biraz da kuşku duyarak beni bekliyorlardı. Yerleri değişmiş olan eşya hakkında biraz darıldım ve:

— Nenin nereye konması gerektiğini ondan daha iyi bilemezsiniz, ben de bilmem. Ne satılacak bir eşyanın yerini değiştirin, ne de masanın üzerindeki kalemin. Her şey onun sağlığındaki gibi kalsın, dedim.

Hamza Efendi :

— Siz merak etmeyiniz Ergin Bey, diyordu. Herşey Hanımabla:n bıraktığı gibi kalacak.

Bu ihtiyar adamcağız, arkasından rençber elbisesini, ayağından çarıkları çoktan çıkartmıştı. Annem ona gün aşırı tıraş olmasını söyler ve daima temiz gezmesine dikkat ederdi. Çalıştığı kadar, adamcağız satış işlerini, alınacak şeyleri öğrenmişti. Defterlere satılan şeyleri Fadime yazıyordu. Son günlere kadar satıştan kalan para toplanmış, masrafların payı ayrıldıktan sonra bankaya yatırılmıştı.

Hamza Efendiye, asıl babam olan Hasan Efendi'yi sordum. İçini çekerek bana anlattı:

— Kasabanın eşrafından, zengin bir kimsenin oğluydu, dedi. Orta boylu, çelimsiz bir gençti. Çok az yemek yerdi. Ben köyden aldığım bazı bulgur, yağ, peynir gibi yiyecek şeyleri getirirdim dükkâna. Hasan Efendi bunların hemen parasını verirdi. Mestan Efendi'yi de buralarda kök satarken tanımıştım. Hasan Efendi onu çok korur, onu ölen babasının yerine koyardı.

Hamza Efendi:

— Geçmiş gün, diyordu. Naile Hanım benimle Urgancılara haber salar, Feride Hanımı isterdi. O sırada Feride Hanım çok sıkıntı çekiyordu. Sık sık kasabaya gelir, kalırdı. Ben ikisinin de çocukluklarını bilirim. Daha başlarını yeni örtmüşlerdi. Ortaokula da başladılar. Mestan Efendi dükkâna yerleşince biraz yüzü gülmüştü. Çalışkan ve becerikli kimseydi.

Hamza Efendi bana bilmediklerimi anlatıyordu. Benim de kasabada yapacak işim kalmamıştı. Hanife Teyze'nin bana verdiği kırmızı keseyi bankadaki kasaya bıraktım. Aklımın erdiği kadar işleri yoluna koydum.

Köydeki, kasabadaki malların, toprakların sahibi

bendim artık. Bütün malların senetleri, tapular annemin bana verilmek üzere bıraktığı zarfın içinden çıkmıştı.

Eylül'ün sonlarına doğru İstanbul'a gitmek için hazırlandım. Son bir defa daha annelerimin mezarlarını ziyaret etmek istedim.

Rüzgârların estiği, sararmış yaprakları döktüğü bir gün mezarlığa gitim. Kırmızı ateş tuğlasıyla yapılmış olan lahidin üzerine ekilen çim tohumları artık fırça gibi çıkmış ve o çifte mezarın üstü yeşil bir yorganla örtülmüş gibiydi.

Hayli uzamış olan yıllanmış servilerin uçları, sonbahar rüzgârı ile ağır ağır sallanıyor ve iniltiye benzer gıcırtılar duyuluyordu.

Niçin geldiğimi, ne yapacağımı unutmuş gibiydim. Boğazıma bir şeyler tıkandı. Gözlerime yaş perdeleri geldi. Hangisine sesleniyordum, Naile'ye mi, yoksa Feride'ye mi?

— Anne, diyordum. Ben gidiyorum. Sizlerin hayat mücadeleniz bitti. Artık benimki başladı. Yalnız, kimsesiz olarak, belki sevgisiz olarak yaşıyacağım. Sizleri hiçbir zaman unutmıyacağım. Size dolanıp, sarılıp sıcaklığınızı kollarımda duyamadım. Elinizi bile öptürmediniz bana. Ama burada toprağınıza kapanarak sizi örten bu yeşilliklere başımı koyarak, gözyaşımla çimlerinizi sulayarak ayrılıyorum. Allahaısmarladık.

Eğildim, çimlere yüzümü dayadım, ağladım ağladım.

ÜNLÜ YAYINEVİ,

Öğrencilere daima
en iyiyi ve güzeli sunar.

ÜNLÜ YAYINEVİ - Ankara Cd. 54/8 PAMİR HAN
Tel: 512 06 02 - 512 08 19 CAĞALOĞLU-İSTANBUL

K.D.V.
DAHİL